

URZĄD STATYSTYCZNY W LUBLINIE

**Ludność i gospodarstwa domowe
w województwie lubelskim.
Stan i struktura społeczno-ekonomiczna**

**Narodowy Spis Powszechny
Ludności i Mieszkań 2011**

LUBLIN 2014

ZESPÓŁ REDAKCYJNY

Przewodniczący

Krzysztof Markowski

Członkowie: - *Waldemar Dymek*

- *Jerzy Greszta*

- *Zofia Kurlej*

- *Elżbieta Łoś*

- *Andrzej Matacz*

- *Kazimierz Tucki*

- *Paweł Wroński*

Sekretarz - *Aneta Olszewska-Welman*

Autor opracowania – Urszula Bronisz – Lubelski Ośrodek Badań Regionalnych

Naliczanie tablic precyzji - Zofia Wadowska – Wydział Informatyki

Graficzne wykonanie wykresów, prace edytorskie – Urszula Bronisz, Elżbieta Sochacka

Projekt okładki – Lidia Motrenko-Makuch

ISBN 978-83-7402-226-2

Przy publikowaniu danych US prosimy o podanie źródła

Przedmowa

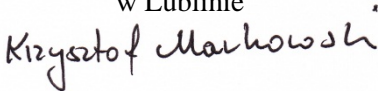
Mam przyjemność przekazać Państwu przygotowane przez pracowników Urzędu Statystycznego w Lublinie opracowanie „*Ludność i gospodarstwa domowe w województwie lubelskim. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna*”. Jest ono kolejną pozycją wydawniczą prezentującą wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań. Publikacja ta, zawiera charakterystykę ludności oraz gospodarstw domowych według źródeł utrzymania w powiązaniu z cechami demograficznymi i społeczno-ekonomicznymi. Uwzględnia również informacje o liczbie i strukturze osób niepełnosprawnych oraz gospodarstw z osobami niepełnosprawnymi.

Pod względem struktury opracowanie nasze składa się z uwag ogólnych, które przedstawiają podstawę prawną, zakres tematyczny, formę oraz sposoby zbierania danych w ramach narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań, uwag metodycznych zawierających definicje pojęć i stosowane klasyfikacje oraz z części analitycznej i tabelarycznej. Ponadto publikacja została wzbogacona kartogramami i wykresami.

Jestem przekonany, iż przygotowane opracowanie wzbogaci Państwa zasób wiedzy na temat sytuacji społeczno-ekonomicznej ludności i gospodarstw domowych w województwie lubelskim. Mam również nadzieję, że syntetyczny charakter publikacji zachęci Państwa do zgłębiania przedstawionych w niej zagadnień wykorzystując w tym celu dane dostępne w Urzędzie Statystycznym, a także na stronach internetowych GUS w Banku Danych Lokalnych. Wszystkie publikacje z wynikami spisu ludności i mieszkań dostępne są w wersji książkowej, a także w wersji elektronicznej na płycie CD oraz na stronie internetowej Urzędu Statystycznego w Lublinie.

Jednocześnie dziękuję wszystkim tym, którzy przyczynili się do przygotowania i przeprowadzenia Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz opracowania jego wyników.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego
w Lublinie

dr Krzysztof Markowski

Lublin, lipiec 2014 r.

PREFACE

Ladies and Gentlemen, I have the pleasure to present the publication entitled “Population and households in the lubelskie voivodship. Size and the socio-economic structures” elaborated by the employees of the Statistical Office in Lublin. This publication is another editorial position presenting the results of the national Census of Population and Housing.

The publication consists of general notes comprising legal demands and conditions, subject of survey and methods of collecting statistical data in the frame of national census of population and housing, methodological notes containing the explanation of basic definitions, notions and classifications, the concise description concerning the results of the Census and annex of tables.

The publication contains the characteristic of the population and households by source of income in relation with the demographic and socio-economic features. “Population and households in the lubelskie voivodship. Size and the socio-economic structures” include also information concerning the number and structure of persons and households with disabilities. Publication has been also enriched with maps and charts.

I am convinced that this publication will allow the statistical information users to expand their knowledge about the population and households in the lubelskie voivodship. I also hope that the publication will encourage the Readers to explore our sources available in the Statistical Office in Lublin, at the website of the office <http://lublin.stat.gov.pl> and at the SCO Internet website in Local Data Bank.

All publications of the census of population and housing are available in book form, as well as an electronic form on CD and on the website of the Statistical Office in Lublin.

At the same time I would like to thank all those who contributed to prepare, conduct or develop the results of the National Census of Population and Housing.

*Director
Statistical Office
In Lublin*

Krzysztof Markowski
Krzysztof Markowski, Ph.D.

Lublin, 2014 r.

Spis treści

	<u>Str.</u>
Przedmowa	3
CZĘŚĆ I. UWAGI OGÓLNE	6
CZĘŚĆ II. DEFINICJE I POJĘCIA SPISOWE	8
CZĘŚĆ III. UWAGI ANALITYCZNE	16
1. ŹRÓDŁA UTRZYMANIA LUDNOŚCI.	16
2. OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE	21
3. ŹRÓDŁA UTRZYMANIA GOSPODARSTW DOMOWYCH	27
4. GOSPODARSTWA DOMOWE Z OSOBAMI NIEPEŁNOSPRAWNYMI	32

Wykaz wykresy

Ludność według miejsca zamieszkania i wybranego głównego źródła utrzymania (2002, 2011)	38
Ludność posiadająca własne źródło utrzymania utrzymująca się z pracy według sektora własności (2002, 2011)	38
Ludność w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej i wybranego głównego źródła utrzymania w 2011 r.	39
Ludność w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej i wybranego głównego źródła utrzymania według powiatów w 2011 r.	39
Udział ludności utrzymującej się z pracy jako głównego źródła utrzymania według powiatów w 2011 r.	40
Udział ludności utrzymującej się ze źródeł niezarobkowych jako głównego źródła utrzymania według powiatów w 2011 r.	40
Udział ludności pozostającej na utrzymaniu według powiatów w 2011 r.	41
Liczba osób niepełnosprawnych (2002, 2011)	41
Struktura osób niepełnosprawnych według płci oraz miejsca zamieszkania w 2011 r.	42
Struktura osób niepełnosprawnych według głównego źródła utrzymania w 2011 r.	42
Osoby niepełnosprawne na 1000 ludności według powiatów w 2011 r.	43
Struktura gospodarstw domowych według głównego źródła utrzymania gospodarstwa (2002, 2011)	43
Struktura gospodarstw domowych według liczby osób w gospodarstwie w 2011 r.	44
Struktura gospodarstw domowych według grupy społeczno-ekonomicznej gospodarstwa w 2011 r.	44
Struktura gospodarstw domowych według występowania niepełnosprawności według powiatów w 2011 r.	45
Struktura gospodarstw domowych, w których wszystkie osoby są niepełnosprawne według pokoleniowych grup wieku w 2011 r.	45

ANEKS TABELARYCZNY (pliki Excel)

ZNAKI UMOWNE

- Kreska (-) - zjawisko nie występuje
- Zero (0) - zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5
- (0,0) - zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05
- Kropka . - zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych
- Znak (x) - wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe
- „W tym” - nie podaje się wszystkich składników sumy ogólnej

CZEŚĆ I. UWAGI OGÓLNE

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań w Polsce był pierwszym spisem realizowanym od czasu przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i przeprowadzony został na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w okresie od 1 kwietnia do 30 czerwca 2011 r. według stanu w dniu 31 marca 2011 r., o godz. 24.00.

Ramy tematyki spisu ludności i mieszkań w 2011 roku, zakres, formę, tryb, granice obowiązków statystycznych i dobrowolności udziału w badaniach określiła Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2011 r. (Dz. U. z 26 marca 2010 r. nr 47, poz. 227) wraz z aktami wykonawczymi do ustawy oraz Rozporządzenie (WE) Parlamentu Europejskiego i Rady Nr 763/2008 z dnia 9 lipca 2008 r. w sprawie spisów powszechnych ludności i mieszkań (Dz. U. UE. L. z dnia 13.08.2008 r. Nr218).

Spis ludności 2011 obejmował osoby stale zamieszkałe (zameldowane) na obszarze Polski bez względu na fakt, czy te osoby przebywały w kraju w czasie spisu czy też były za granicą oraz osoby przebywające czasowo. Spis był przeprowadzony w budynkach, mieszkaniach, obiektach zbiorowego zakwaterowania i innych zamieszkanym pomieszczeniach niebędących mieszkaniami.

Zakres tematyczny spisu obejmował następujące zagadnienia badawcze:

- 1) geograficzne rozmieszczenie ludności – miejsce przebywania, miejsce zamieszkania w okresie międzyspisywym i przyczyny jego zmian;
- 2) demograficzną charakterystykę osób – płeć, wiek, stan cywilny (formalnoprawny i faktyczny), kraj urodzenia, obywatelstwo;
- 3) charakterystykę gospodarstw domowych i rodzin – wielkość i skład gospodarstw domowych i rodzin, rodziny biologiczne i zrekonstruowane, rodziny niepełne, pozycja osób w gospodarstwie domowym i rodzinie;
- 4) wykształcenie – poziom wykształcenia, kontynuacja nauki, rodzaj szkoły, dziedzina i kierunek kształcenia;
- 5) migracje wewnętrzne i zagraniczne, w tym badanie emigracji Polaków, emigracji zarobkowej, reemigracji oraz imigracji cudzoziemców do Polski;
- 6) dzietność kobiet;
- 7) narodowość i język;
- 8) wyznanie (przynależność do kościoła lub związku wyznaniowego);
- 9) niepełnosprawność prawna i biologiczna;
- 10) ekonomiczna charakterystyka osób, w tym:
  - a) bieżąca aktywność ekonomiczna: pracujący w pracy głównej i dodatkowej, bezrobotni, bierni zawodowo, charakterystyka zawodowa pracujących;
  - b) stała aktywność zawodowa dla pracujących w indywidualnym gospodarstwie rolnym;
  - c) dojazdy do pracy;
- 11) główne i dodatkowe źródło utrzymania osób;
- 12) źródła utrzymania gospodarstwa domowego, samodzielność gospodarowania i zamieszkania;
- 13) rodzaj zamieszkanym pomieszczeń;

- 14) charakterystyka mieszkań, w tym:
  - a) mieszkania zamieszkane według rodzaju zajmowania mieszkania, własności mieszkania, w tym: liczba izb z wyszczególnieniem pokoi, pomieszczeń kuchennych i innych izb oraz powierzchnia użytkowa mieszkań, wyposażenia w instalacje sanitarno-techniczne, sposób ogrzewania mieszkania;
  - b) mieszkania niezamieszkane dodatkowo charakteryzowane według przeznaczenia oraz przyczyny niezamieszkania;
- 15) charakterystyka budynków z zamieszkanymi lokalami mieszkalnymi, w tym: rodzaj budynku, forma własności budynku, liczba mieszkań w budynku, rok wybudowania;
- 16) informacje o tytule prawnym do zajmowanego mieszkania.

Powszechny spis ludności i mieszkań 2011 został przeprowadzony metodą mieszaną, tj. poprzez pozyskiwanie danych ze źródeł administracyjnych (rejestrów i systemów informacyjnych) oraz zbieranie danych bezpośrednio od ludności w ramach badania reprezentacyjnego oraz tzw. badania pełnego. Oprócz tego przeprowadzone zostały dwa pełne badania, obejmujące osoby przebywające w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz osoby bezdomne.

W ustawie o NSP 2011 przyjęte zostało założenie jak najszerszego wykorzystania systemów informacyjnych administracji publicznej, jako źródeł danych do spisu, co w konsekwencji oznaczało, że informacje przewidziane do zebrania w trakcie spisu pobrane zostały przede wszystkim z dostępnych źródeł administracyjnych, a następnie wykorzystane do przygotowania i aktualizacji wykazu adresowo-mieszkaniowego, następnie do utworzenia operatu adresowo-mieszkaniowego do losowania próby do badań reprezentacyjnych oraz jako bezpośrednie źródło danych spisowych. Dane niewystępujące w systemach informacyjnych administracji publicznej lub niespełniające wymogów jakości danych statystycznych zebrano od osób objętych spisem. Jednak w tym przypadku przewidziano zastosowanie nowoczesnych technik gromadzenia danych w celu wyeliminowania formularzy papierowych.

CZEŚĆ II. DEFINICJE I POJĘCIA SPISOWE

W tej części publikacji zostały przedstawione definicje pojęć niezbędne do właściwej interpretacji wyników spisu w zakresie gospodarstw domowych (w tym gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi) oraz ich charakterystyki społeczno-ekonomicznej.

We wszystkich tablicach publikacji prezentowane informacje dotyczą gospodarstw domowych ludności faktycznie zamieszkałej.

LUDNOŚĆ

Na podstawie wyników NSP 2011 zostały wyodrębnione następujące kategorie ludności:

- 1) ludność faktycznie zamieszkała,
- 2) rezydenci (ludność rezydująca).

Ludność faktycznie zamieszkała (ludność faktyczna). Kategoria ta, z punktu widzenia mieszkańców gminy, tj. najmniejszej jednostki podziału administracyjnego kraju – obejmuje następujące grupy:

- 1) **osoby mieszkające stale (stali mieszkańcy)** – są to osoby, które w spisie zadeklarowały, że dana gmina jest ich stałym miejscem zamieszkania (bez względu czy są tam zameldowane na pobyt stały czy nie) oraz – w momencie spisu:
  - a) były obecne (mieszkały w gminie),
  - b) były nieobecne, ale ich nieobecność trwała krócej niż 3 miesiące,
  - c) były nieobecne dłużej niż 3 miesiące, ale ich nieobecność wynikała z powodu:
    - przebywania w zakładzie karnym lub śledczym,
    - pobytu za granicą,
- 2) **osoby przebywające czasowo dłużej niż 3 miesiące.** Dotyczy osób, które w spisie zadeklarowały, że ich stałym miejscem zamieszkania jest inna gmina w kraju, natomiast w miejscu/gminie spisania przebywały czasowo (dłużej niż 3 miesiące) z następujących powodów: nauka, praca, warunki rodzinne lub mieszkaniowe, leczenie lub rehabilitacja, przebywanie w domu opieki.

Jako czas okresowej nieobecności lub przebywania przyjęty został czas zamierzony.

Do kategorii ludności faktycznej danej gminy nie były zaliczane osoby przybyłe z zagranicy na pobyt czasowy, tj. takie, które nie posiadały stałego pobytu w Polsce (pozwolenia na osiedlenie się). Kategoria nie ujmuje też stałych mieszkańców danej gminy, którzy w momencie spisu przebywali poza gminą dłużej niż 3 miesiące z przyczyn innych niż przebywanie w zakładzie karnym (śledczym) lub pobyt za granicą, tj. osób które przebywały czasowo w innej gminie kraju (zgodnie z przyjętą definicją zostali tam ujęci jako ludność faktyczna). Analogicznie wyodrębniana jest ludność faktyczna dla poszczególnych miejscowości.

Ludność rezydująca (rezydenci). Do rezydentów z punktu widzenia mieszkańców gminy zalicza się:

- a) stałych mieszkańców, z wyjątkiem osób przebywających poza miejscem zamieszkania (gminą) przez okres co najmniej 12 miesięcy – bez względu na ich miejsce przebywania (w kraju czy za granicą). Wyjątek stanowią polscy dyplomaci na placówkach oraz

żołnierze stacjonujący na zagranicznych misjach wojskowych, którzy – mimo przebywania za granicą – zostali zaliczeni do stałych mieszkańców Polski (zgodnie z rekomendacjami EKG ONZ oraz Unii Europejskiej),

- b) osoby mieszkające czasowo w gminie przez okres co najmniej 12 miesięcy, przybyłe z innego miejsca w kraju lub z zagranicy (cudzoziemcy bez stałego pobytu w Polsce).

Jako kryterium przemieszczania się ludności przy wyodrębnianiu kategorii rezydentów przyjęto (podobnie jak dla ludności faktycznej): naukę, pracę, warunki rodzinne i mieszkaniowe, leczenie i rehabilitację, pobyt w domu opieki. Oznacza to, że osoby przebywające w zakładach karnych czy aresztach – bez względu na czas nieobecności – są zaliczane do rezydentów miejscowości, w których zamieszkiwali przed jej „przymusowym” opuszczeniem.

Ludność aktywna zawodowo obejmuje wszystkie osoby uznane za pracujące lub bezrobotne zgodnie z definicjami podanymi poniżej.

Do pracujących zaliczono wszystkie osoby w wieku 15 lat i więcej, które w okresie badanego tygodnia (25-31 marca 2011 r.):

- wykonywały przez co najmniej 1 godzinę pracę przynoszącą zarobek lub dochód tzn. były zatrudnione w charakterze pracownika najemnego, pracowały we własnym (lub dzierżawionym) gospodarstwie rolnym lub prowadziły własną działalność
- gospodarczą poza rolnictwem, pomagały (bez wynagrodzenia) w prowadzeniu rodzinnego gospodarstwa rolnego lub rodzinnej działalności gospodarczej poza rolnictwem,
- nie wykonywały pracy (np. z powodu choroby, urlopu, przerwy w działalności zakładu, trudnych warunków atmosferycznych, strajku), ale formalnie miały pracę jako pracownicy najemni bądź pracujący na własny rachunek.

Klasyfikacja statusu zatrudnienia wyróżnia następujące kategorie pracujących:

Pracownicy najemni

- 1) osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, umowa-zlecenie, umowa o dzieło, powołanie, wybór lub mianowanie) w jednostkach państwowych, spółdzielniach, jednostkach organizacji społecznych, politycznych i związków zawodowych, w jednostkach prywatnych (również u osób fizycznych) i w indywidualnych gospodarstwach rolnych,
- 2) osoby wykonujące pracę nakładczą,
- 3) uczniów (oraz osoby przebywające na praktykach), z którymi zakłady pracy lub osoby fizyczne zawarły umowę o naukę zawodu lub przyuczenie do określonej pracy, jeżeli otrzymują wynagrodzenie,
- 4) osoby zatrudnione w rodzinnym gospodarstwie rolnym bądź rodzinnej działalności gospodarczej i jednocześnie otrzymujące za wykonywaną pracę ustalony zarobek lub dochód (niekoniecznie w formie pieniężnej) – niezależnie od związku z gospodarstwem domowym użytkownika gospodarstwa rolnego czy właściciela rodzinnej działalności gospodarczej (np. syn systematycznie pomagający swojemu ojcu w pracy w gospodarstwie rolnym i otrzymujący za to ustalone wynagrodzenie, powinien być traktowany jako pracownik najemny, a nie jako pomagający członek rodziny).

Pracujący na własny rachunek – do tych osób zalicza się:

- 1) właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców indywidualnych gospodarstw rolnych pracujących w tych gospodarstwach,
- 2) członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych,
- 3) agentów we wszystkich systemach agencji,
- 4) osoby prowadzące własną działalność gospodarczą poza rolnictwem (zarejestrowaną lub niezarejestrowaną),
- 5) osoby, którym narzucono zarejestrowanie własnej działalności jako 1-osobowy podmiot gospodarczy,

z tego: **pomagający członkowie rodzin** – osoby, które bez umownego – ustalonego wcześniej – wynagrodzenia pomagały w prowadzeniu rodzinnej działalności gospodarczej, w tym również w prowadzeniu gospodarstwa rolnego i wykonywały tę pracę w badanym tygodniu.

Pracodawcy – to osoby pracujące na własny rachunek, które w badanym tygodniu zatrudniały przynajmniej 1 pracownika najemnego.

Pracujący na własny rachunek niezatrudniający pracowników.

Bezrobotni są to osoby w wieku 15-74 lata, które spełniły jednocześnie trzy warunki:

- 1) w okresie badanego tygodnia nie były osobami pracującymi,
- 2) aktywnie poszukiwały pracy tzn. podjęły konkretne działania aby znaleźć pracę, w okresie od 1 do 31 marca,
- 3) były zdolne/gotowe podjąć pracę w tygodniu badanym i następnym.

Do bezrobotnych zaliczono także osoby, które znalazły pracę i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie 3 miesięcy oraz były gotowe tę pracę podjąć.

Ludność bierną zawodowo stanowią osoby w wieku 15 lat i więcej, które nie zostały zaklasyfikowane jako pracujące lub bezrobotne tzn. osoby, które w badanym tygodniu:

- 1) nie pracowały, nie miały pracy i jej nie poszukiwały,
- 2) nie pracowały, poszukiwały pracy, ale nie były zdolne/gotowe do jej podjęcia w okresie od 1 do 14 kwietnia,
- 3) nie pracowały i nie poszukiwały pracy, ponieważ miały pracę załatwioną i oczekiwały na jej rozpoczęcie w okresie: dłuższym niż 3 miesiące lub do 3 miesięcy, ale nie były gotowe tej pracy podjąć.

Pracujący i bezrobotni tworzą razem kategorię **aktywnych zawodowo**.

GOSPODARSTWA DOMOWE

W NSP 2011 gospodarstwa domowe ustalane były w mieszkaniach wylosowanych do badania reprezentacyjnego. Do wyodrębnienia gospodarstw domowych zastosowano kryterium „wspólnego utrzymywania się”, tj. **ekonomiczną koncepcję wyodrębniania gospodarstw domowych**.

Gospodarstwo domowe definiowane jest jako zespół osób (spokrewnionych lub niespokrewnionych) wspólnie zamieszkujących i utrzymujących się. Wspólnota utrzymywania członków danego zespołu decydowała o tym, czy w danym mieszkaniu występowało jedno,

czy też więcej gospodarstw domowych. Osoba mieszkająca samotnie lub mieszkająca z innymi osobami, ale utrzymująca się oddzielnie tworzy odrębne – jednoosobowe – gospodarstwo domowe.

W każdym gospodarstwie domowym wyodrębniano „**reprezentanta**” gospodarstwa domowego wobec którego ustalano relacje pokrewieństwa/powinowactwa wszystkich pozostałych członków gospodarstwa domowego.

Przy wyborze reprezentanta należy kierować się następującymi zasadami:

- 1) gdy mieszkanie zajmuje tylko jedna osoba, ona jest reprezentantem;
- 2) gdy mieszkanie zajmują małżonkowie/partnerzy z dziećmi lub bez dzieci, reprezentantem należy wybrać jednego z małżonków/partnerów;
- 3) gdy mieszkanie zajmuje rodzic z dzieckiem/dziećmi, reprezentantem jest rodzic;
- 4) gdy mieszkanie zajmuje rodzina trzypokoleniowa – należy wybrać osobę ze średniego pokolenia;
- 5) gdy żaden z powyższych warunków nie jest spełniony, reprezentantem może zostać dowolna osoba dorosła mieszkająca w tym mieszkaniu.

Wykorzystując informacje o pozycji osoby w gospodarstwie domowym oraz liczbie osób w gospodarstwie wyodrębniono następujące **typy gospodarstw domowych**:

- 1) rodzinne:
  - a) jednorodzinne,
  - b) dwurodzinne,
  - c) trzy i więcej rodzinne,
- 2) nierodzinne:
  - a) jednoosobowe,
  - b) wieloosobowe.

Pokoleniowe grupy wieku

W gospodarstwach domowych wyróżniono grupy pokoleniowe: osoby młode (w przedziale wieku 0-29 lat), w średnim wieku (30-59 lat) i starsze (w wieku 60 lat i więcej).

Rodzina

Rodziny w spisach wyodrębnia się spośród osób wchodzących w skład gospodarstwa domowego.

Rodzina (biologiczna) w spisie definiowana jest jako dwie lub większa liczba osób, które są związane jako mąż i żona, wspólnie żyjący partnerzy (kohabitanci) – osoby płci przeciwnej lub jako rodzic i dziecko. Tak więc, rodzina obejmuje parę bez dzieci lub parę z jednym lub większą liczbą dzieci, albo też samotnego rodzica z jednym bądź większą liczbą dzieci.

Wyróżnia się następujące typy rodzin:

- 1) małżeństwo bez dzieci,
- 2) małżeństwo z dziećmi,
- 3) partnerzy bez dzieci,
- 4) partnerzy z dziećmi,
- 5) matka z dziećmi,
- 6) ojciec z dziećmi.

Rodzina pełna jest to rodzina z obojgiem rodziców (naturalnych lub innych) z dziećmi, natomiast **rodzina niepełna** jest to rodzina z jednym tylko rodzicem i dziećmi, tzn. samotna matka z dziećmi lub samotny ojciec z dziećmi.

Źródła utrzymania gospodarstw domowych

Źródła utrzymania gospodarstw domowych wynikają z indywidualnych źródeł dochodów uzyskiwanych przez członków gospodarstwa w ciągu 12 miesięcy poprzedzających spis, wnoszonych do wspólnego budżetu gospodarstwa domowego i są odzwierciedleniem sytuacji ekonomicznej osób tworzących wspólnotę. Dla określenia głównego źródła utrzymania decydujące znaczenie miał rodzaj przeważającego dochodu osiąganego przez poszczególnych członków danego gospodarstwa domowego.

Główne źródło utrzymania gospodarstwa domowego jest to źródło, z którego pochodzi przeważająca część środków w budżecie domowym, przeznaczana na potrzeby wszystkich członków gospodarstwa.

Dodatkowym źródłem utrzymania jest drugie pod względem wysokości łącznego dochodu; przeznaczonego na potrzeby gospodarstwa domowego jako całości i **źródło to nie może być zaliczane do tej samej kategorii co główne.**

Dla określenia głównego i dodatkowego źródła utrzymania gospodarstw domowych użyto identycznej klasyfikacji jak dla źródeł utrzymania osób.

Klasyfikacja źródeł utrzymania

Praca:

- 1) **praca najemna w sektorze publicznym** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z dochodów z pracy najemnej w jednostkach, stanowiących własność państwową (Skarbu Państwa lub państwowych osób prawnych) lub własność samorządu terytorialnego oraz własność mieszaną z przewagą własności Skarbu Państwa, osób prawnych, własności państwowej lub samorządowej;
- 2) **praca najemna w sektorze prywatnym** – dla gospodarstw domowych dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z dochodów z pracy najemnej w jednostkach prowadzących działalność gospodarczą i będących własnością krajową, zagraniczną lub mieszaną, osób fizycznych (w zakładach, przedsiębiorstwach, również w indywidualnych gospodarstwach rolnych lub inną oraz własnością np. spółek, przedsiębiorstw zagranicznych, spółdzielni, partii politycznych, fundacji, organizacji wyznaniowych);
- 3) **praca na rachunek własny poza rolnictwem** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z prowadzenia własnej działalności gospodarczej (zarejestrowanej lub niezarejestrowanej), tj. prowadzących zakłady (przedsiębiorstwa) przemysłowe, budowlane, handlowe, hotelowe, lecznice medyczne, lecznice weterynaryjne, zakłady usługowe (różnych branż), szkoły, teatry, przedszkola, żłobki, itp. a także osobom wykonującym wolne zawody, np. lekarzom, również lekarzom weterynarii, prawnikom, artystom, pisarzom, a także osobom, którym narzucono zarejestrowanie

własnej działalności jako 1-osobowy podmiot gospodarczy. Do pracujących na rachunek własny poza rolnictwem należy zaliczyć agentów we wszystkich systemach agencji. Do utrzymujących się z pracy na rachunek własny należy zaliczyć także: pomagających – systematycznie i bez umownego wynagrodzenia w prowadzeniu działalności gospodarczej poza rolnictwem – członków rodziny oraz osoby uzyskujące dochody z wynajmu mieszkania, pokoi, budynków mieszkalnych i niemieszkalnych, garażu itp. W opracowaniach wyników NSP 2011 (jeżeli nie zaznaczono inaczej) dochód z wynajmu wyodrębniony jest jako oddzielna pozycja lub grupowany jest razem z pracą na rachunek własny poza rolnictwem. Uzasadnieniem dla przyjęcia takiego rozwiązania jest fakt traktowania dochodów z wynajmu jako pochodzących z prowadzonej działalności gospodarczej;

- 4) **praca na rachunek własny w rolnictwie** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z pracy w swoim gospodarstwie rolnym (działce rolnej) związanej z produkcją roślinną i zwierzęcą, tj. użytkownikom (niezależnie czy są właścicielami, dzierżawcami czy też użytkują grunty z innego tytułu), a także właścicielom zwierząt gospodarskich. Również osobom utrzymującym się z prowadzenia działalności usługowej związanej z rolnictwem, np. nawożenie pól, opryski upraw, obsługa systemów irygacyjnych, sztuczne unasienianie zwierząt, usługi pasterskie, usługi w zakresie leśnictwa lub łowiectwa. Do utrzymujących się z pracy na rachunek własny w rolnictwie (w tym w rodzinnym gospodarstwie rolnym) należy zaliczyć także pomagających systematycznie i bez umownego wynagrodzenia członków rodziny. Do grupy tej zaliczono również członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych, spółdzielni kółek rolniczych oraz członków spółek cywilnych w rolnictwie.

Niezarobkowe źródło:

- 1) **emerytura (pracownicza, kombatancka, rolna)** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się ze wszystkich rodzajów emerytur przyznanych z tytułu pracy lub ubezpieczenia, w kraju lub za granicą;
- 2) **renta strukturalna** – dla gospodarstw domowych, których członkowie przekazali gospodarstwo rolne i zaprzestali prowadzenia działalności rolniczej. Renta strukturalna wypłacana jest nie dłużej niż do osiągnięcia 65 roku życia przez beneficjenta;
- 3) **renta z tytułu niezdolności do pracy, renta inwalidzka** – dla gospodarstw domowych, których członkowie otrzymują świadczenia (stałe lub okresowe) uzyskane na podstawie orzeczenia komisji lekarskich (odpowiedniego organu orzekającego) o całkowitej lub częściowej utracie zdolności do wykonywania pracy, jak również dla osób utrzymujących się ze świadczenia rehabilitacyjnego, renty szkoleniowej, renty powypadkowej;
- 4) **renta rodzinna (wdowia, sieroca)** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z dochodów ze świadczenia przyznanego uprawnionym członkom rodziny po śmierci współmałżonka, rodzica lub innej osoby oraz zagranicznych rent rodzinnych. Rentę przyznaną na dzieci poniżej 15 lat należy uznać jako źródło utrzymania osoby wychowującej te dzieci;
- 5) **renta socjalna** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się ze świadczenia przyznanego na skutek całkowitej niezdolności do pracy z powodu inwalidztwa powstałego przed ukończeniem 18 roku życia lub przed ukończeniem 25 roku życia, w trakcie nauki w szkole ponadpodstawowej lub wyższej;

- 6) **zasilek dla bezrobotnych** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się ze świadczenia przyznawanego osobom zarejestrowanym w powiatowych urzędach pracy na określony czas trwania bezrobocia;
- 7) **świadczenia i zasiłki przedemerytalne** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z takich świadczeń. Występować mogą o nie osoby, które łącznie spełniają określone warunki: utrata pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, wiek, staż dotychczasowej pracy, rejestracja w urzędzie pracy. Świadczenie przyznane jest na czas określony tzn. do osiągnięcia przez beneficjenta wieku emerytalnego;
- 8) **świadczenia pomocy społecznej** – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się ze świadczenia przyznawanego ze względu na niskie dochody, często zły stan zdrowia, zaawansowany wiek, jak również trudną sytuację rodzinną, osobom, które nie są w stanie funkcjonować bez dodatkowej pomocy.

Dochody z własności: – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z dochodów z tytułu oddanych w dzierżawę gruntów rolnych, dochodów z lokat kapitałowych (z obrotu akcjami, obligacjami, zysków kapitałowych itp.), z odsetek z oszczędności i udziału w zyskach przedsiębiorstw (dywidend).

Pozostałe źródła dochodów osobno nie wymienione – dla gospodarstw domowych, których członkowie utrzymują się z dochodów ze źródeł innych niż wymienione w pozycjach powyżej np. alimenty od osób prywatnych, stypendium naukowe, sportowe.

Na utrzymaniu – oznacza to, że osoby tworzące gospodarstwo spełniają warunek wspólnego zamieszkiwania, natomiast nie posiadają własnych źródeł dochodu, bądź posiadane środki są niewystarczające i pozostają wyłącznie lub głównie na utrzymaniu osób spoza ich gospodarstwa.

Grupy społeczno-ekonomiczne gospodarstw domowych

Informacje o źródłach utrzymania gospodarstw (wyłącznym lub głównym i dodatkowym) służą do sklasyfikowania gospodarstw domowych według grup społeczno-ekonomicznych.

- 1) **gospodarstwa pracowników** – utrzymujące się wyłącznie lub głównie z dochodów z pracy najemnej,
- 2) **gospodarstwa pracujących na rachunek własny poza rolnictwem** – utrzymujące się wyłącznie lub głównie z pracy na rachunek własny, tj. z prowadzenia działalności gospodarczej (poza użytkowaniem gospodarstwa rolnego), łącznie z dochodami z wynajmu,
- 3) **gospodarstwa pracujących na rachunek własny w rolnictwie** – utrzymujące się wyłącznie lub głównie z pracy na rachunek własny w rolnictwie,
- 4) **gospodarstwa emerytów** – utrzymujące się wyłącznie lub głównie z emerytury,
- 5) **gospodarstwa rencistów** – utrzymujące się wyłącznie lub głównie z renty,
- 6) **gospodarstwa utrzymujące się z innych niezarobkowych źródeł,**
- 7) **pozostałe gospodarstwa** – gospodarstwa utrzymujące się wyłącznie lub głównie z pozostałych źródeł, z dochodów z własności, pozostające na utrzymaniu oraz o nieustalonym źródle utrzymania.

GOSPODARSTWA DOMOWE Z OSOBAMI NIEPEŁNOSPRAWNYMI

Kryterium wyodrębniającym te gospodarstwa z ogółu gospodarstw domowych jest deklaracja przez przynajmniej jednego z członków gospodarstwa domowego całkowitego lub poważnego ograniczenia zdolności do wykonywania czynności podstawowych dla swojego wieku i/lub posiadanie odpowiedniego, aktualnego orzeczenia wydanego przez organ do tego uprawniony.

Osoba niepełnosprawna to osoba, która posiada odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osoba, która takiego orzeczenia nie posiada, lecz odczuwa ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (zabawa, nauka, praca, samoobsługa).

Przez czynności zwykłe (podstawowe) dla danego wieku należy rozumieć:

- 1) dla niemowląt – prawidłową reakcję na bodźce zewnętrzne (płacz, uśmiech, właściwe gesty i odruchy),
- 2) dla dzieci w wieku przedszkolnym – zdolność brania udziału w grach i zabawach w grupie rówieśników,
- 3) dla dzieci w wieku szkolnym – uczęszczanie do szkoły oraz uczestnictwo we wszystkich rodzajach obowiązkowych zajęć,
- 4) dla osób w wieku aktywności zawodowej – pracę zawodową, naukę lub prowadzenie gospodarstwa domowego,
- 5) dla osób w wieku starszym – podstawową samoobsługę przy czynnościach higienicznych, zakupach, przyrządzaniu posiłków itp.

Zbiorowość osób niepełnosprawnych została podzielona na 3 podstawowe grupy:

- 1) **osoby niepełnosprawne prawnie i biologicznie**, tj. takie, które posiadają odpowiednie orzeczenie/a wydane przez organ do tego uprawniony i równocześnie mają (odczuwają) ograniczenie zwykłych (podstawowych) czynności życiowych odpowiednich dla ich wieku,
- 2) **osoby niepełnosprawne tylko prawnie**, tj. takie, które posiadają odpowiednie orzeczenie/a wydane przez organ do tego uprawniony,
- 3) **osoby niepełnosprawne tylko biologicznie**, tj. takie, które takiego/ich orzeczenia/orzeczeń nie posiada/ją, ale odczuwa/ją ograniczenie zwykłych (podstawowych) czynności życiowych odpowiednich dla ich wieku.

Ze względu na występujące ograniczenia wśród zbiorowości osób niepełnosprawnych rozróżnia się 3 stopnie ograniczenia zdolności do wykonywania czynności podstawowych: **całkowicie, poważnie lub umiarkowanie ograniczoną**. We wszystkich przypadkach chodzi o stany długotrwałe, tj. takie, które **trwają** lub przewiduje się, że **będą trwałe** 6 miesięcy lub dłużej.

CZEŚĆ III. UWAGI ANALITYCZNE

1) ŹRÓDŁA UTRZYMANIA LUDNOŚCI

Podstawowym źródłem danych o ludności i gospodarstwach domowych są wyniki spisów powszechnych. Zachodzące w Polsce na przestrzeni lat 2002-2011 zmiany społeczno-gospodarcze istotnie wpłynęły na strukturę demograficzną ludności oraz źródła jej utrzymania.

Ze względu na posiadane źródła utrzymania ludność w 2011 r., podobnie jak w poprzednich spisach, można podzielić na dwie podstawowe kategorie, tj. posiadającą własne źródła utrzymania i pozostającą na utrzymaniu.

W 2011 r. wśród ogółu ludności województwa lubelskiego udział osób posiadających własne źródła utrzymania wyniósł 65,0% i był wyższy w stosunku do 2002 r. o 3,6 p. proc. Osoby utrzymywane stanowiły prawie 1/3 mieszkańców województwa, jednakże w porównaniu do roku 2002 ich udział zmniejszył się o 7,2 p. proc. (z 37,9% do 30,7%).

Do podstawowych źródeł utrzymania zaliczane są dochody z pracy oraz źródła niezarobkowe. W roku 2011 dochody z pracy jako źródło utrzymania deklarowało 36,2% mieszkańców województwa lubelskiego, co w odniesieniu do wyników spisu z 2002 r. oznaczało wzrost o 4,6 p. proc. Jednocześnie utrzymujący się z niezarobkowego źródła stanowili 28,8% ogółu mieszkańców (w 2002 r. 29,7%).

Tabl. 1.1 Ludność według głównego źródła utrzymania i płci na podstawie wyników spisów w latach 2002 i 2011

Główne źródło utrzymania	2002		2011				
			ogółem		męż- czyźni	kobiety	
	w tys.	w %	w tys.	w %	2002 =100	w %	
OGÓŁEM	2199,1	100,0	2175,7	100,0	98,9	100,0	100,0
w tym:							
Posiadający własne źródło utrzymania	1350,0	61,4	1415,0	65,0	104,8	65,1	65,0
w tym:							
dochody z pracy	695,8	31,6	787,9	36,2	113,2	41,2	31,5
niezarobkowe źródło i pozostałe źródła osobno niewymienione	654,0	29,7	626,0	28,8	95,7	23,9	33,4
Na utrzymaniu	833,3	37,9	668,9	30,7	80,2	30,8	30,7

W roku 2011 w województwie lubelskim struktura podstawowego podziału ludności według źródeł utrzymania, tzn. na posiadających własne źródła i pozostających na utrzymaniu była zbliżona dla obu płci. Własne źródło utrzymania posiadało 65,1% mężczyzn i 65,0% kobiet, z kolei na utrzymaniu pozostawało 30,8% mężczyzn oraz 30,7% kobiet. Istotne różnice były zauważalne przy analizie poszczególnych źródeł utrzymania. W 2011 r. mężczyźni częściej niż kobiety utrzymywali się z dochodów z pracy (41,2% mężczyzn wobec 31,5% kobiet), natomiast kobiety częściej niż mężczyźni utrzymywały się z niezarobkowych źródeł i pozostałych źródeł osobno niewymienionych (33,4% kobiet wobec 23,9% mężczyzn).

Jednym z czynników różnicujących strukturę ludności według posiadanych źródeł utrzymania jest niewątpliwie miejsce zamieszkania. W 2011 r. w miastach odsetek osób posiadających własne źródła utrzymania sięgnął 65,4% i był wyższy o 6,0 p. proc w porównaniu do 2002 r. Odsetek osób utrzymujących się z pracy wyniósł 36,7% i w zestawieniu z wynikami spisu z 2002 r zwiększył się o 4,8 p. proc. Również na wsi odnotowano wzrost odsetka osób posiadających własne źródło utrzymania do 64,7% wobec 63,2% w 2002 r. Jednocześnie w stosunku do roku 2002 odsetek osób utrzymujących się z pracy wzrósł o 4,4 p. proc i tym samym w roku 2011 wyniósł 35,8%. W roku 2011 źródła niezarobkowe oraz pozostałe osobno niewymienione stanowiły podstawę utrzymania dla 28,6% mieszkańców miast i 28,9% mieszkańców wsi. Na przestrzeni lat 2002-2011 zarówno w miastach jak i na wsi zaobserwowano widoczny spadek odsetka osób nieposiadających własnych źródeł dochodów czyli pozostających na utrzymaniu. Według wyników spisu w 2011 r. udział takich osób wyniósł odpowiednio: 28,8% (spadek o 10,5 p. proc) i 32,4 % (spadek o 4,2 p. proc).

Czynnikiem oddziaływującym na strukturę ludności według źródeł utrzymania jest również struktura wieku ludności. W 2011 r. w województwie lubelskim osoby w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) na ogół nie posiadały własnych źródeł dochodów, pozostawały więc na utrzymaniu (98,1 %). Wśród osób będących w wieku produkcyjnym 56,6% posiadało dochody z pracy, a dla 19,8% podstawę utrzymania stanowiły niezarobkowe źródła i pozostałe źródła osobno niewymienione. W grupie osób w wieku poprodukcyjnym 95,6% posiadało niezarobkowe źródło utrzymania.

Tabl. 1.2 Ludność w wieku 15 lat i więcej według płci, ekonomicznych grup wieku i głównego źródła utrzymania w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	W tym główne źródło utrzymania		
		dochody z pracy	niezarobkowe źródło i pozosta- łe źródła osobno niewymienione	na utrzymaniu
w %				
OGÓŁEM	1842,5	42,8	34,9	18,3
w tym w wieku:				
produkcyjnym	1375,4	56,6	19,8	18,8
mobilnym	864,0	57,6	10,2	26,5
niemobilnym	511,3	55,0	35,9	7,3
poprodukcyjnym	384,6	2,3	95,6	0,8
MĘŻCZYŹNI	884,2	49,1	26,1	17,4
w tym w wieku:				
produkcyjnym	724,3	59,5	16,2	15,9
mobilnym	443,1	62,4	5,0	22,4
niemobilnym	281,2	55,0	33,7	5,7
poprodukcyjnym	117,7	2,4	95,7	0,3
KOBIETY	958,2	36,9	36,6	19,0
w tym w wieku:				
produkcyjnym	651,1	53,3	14,8	21,9
mobilnym	420,9	33,9	6,1	28,8
niemobilnym	230,2	54,9	30,7	9,2
poprodukcyjnym	266,9	2,2	95,0	1,0

W roku 2011 wśród ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej odsetek osób z wykształceniem co najmniej średnim wyniósł 49,0%. Wśród osób utrzymujących się z dochodów z pracy 66,6% legitymowało się wykształceniem co najmniej średnim. Odsetek osób posiadających wykształcenie wyższe wyniósł 27,8%. Mniejszy był udział osób, które posiadały wykształcenie niższe niż średnie. Osoby z wykształceniem zawodowym stanowiły 25,1%, a podstawowym i gimnazjalnym 8,2%. Udział osób, które nie posiadały wykształcenia szkolnego był marginalny (0,1%). W grupie osób utrzymujących się z dochodów z pracy największą zbiorowość stanowili uzyskujący dochody z pracy najemnej (70,9%). Wśród nich wykształcenie wyższe posiadało 34,1%, średnie 39,7%, zasadnicze zawodowe 21,0%, a podstawowe i gimnazjalne 5,2%.

W 2011 r. wśród ogółu utrzymujących się z niezarobkowych źródeł udział osób posiadających wykształcenie co najmniej średnie wyniósł 33,9%. Dominowały osoby legitymujące się wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym (41,8%), odsetek osób posiadających wykształcenie zawodowe wyniósł 19,5%.

Pozostający na utrzymaniu to głównie osoby o wykształceniu podstawowym lub gimnazjalnym (41,5%). Osoby z wykształceniem zawodowym stanowiły 13,1%, średnim 34,6%, a wyższym 10,5%.

Tabl. 1.3 Ludność w wieku 15 lat i więcej według poziomu wykształcenia oraz głównego źródła utrzymania w 2011 r.

Główne źródło utrzymania	Ogółem w tys.	W tym poziom wykształcenia ^a				
		wyższe	średnie i policealne	zasadnicze zawodowe	podstawowe ukończone i gimnazjalne	podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego
		w %				
OGÓŁEM ^b	1842,5	16,6	32,4	19,8	24,7	1,6
w tym:						
Dochody z pracy	787,9	27,8	38,8	25,1	8,2	0,1
najemnej.....	558,8	34,1	39,7	21,0	5,2	0,0
na rachunek własny ^c	229,0	12,5	36,6	35,1	15,5	0,2
Niezarobkowe źródło	581,0	7,5	26,4	19,5	41,8	4,8
emerytury	412,1	8,8	25,4	14,2	45,9	5,6
renty	130,9	3,6	27,6	31,9	33,8	3,2
zasiłki i świadczenia	38,1	6,4	33,3	34,0	25,4	1,0
Pozostałe źródła osobno niewymienione	44,9	16,8	45,8	20,8	16,4	0,3
Na utrzymaniu	336,4	10,5	34,6	13,1	41,5	0,3

a W dalszym podziale nie uwzględniono nieustalonego poziomu wykształcenia. b Łącznie z dochodami z własności oraz z nieustalonym źródłem utrzymania. c Łącznie z dochodami z wynajmu

Badana podczas NSP 2011 aktywność ekonomiczna osób była odnoszona do tygodnia poprzedzającego badanie (aktywność bieżąca), natomiast źródła utrzymania dotyczyły całego roku (aktywność stała). Przyjęcie takiego rozwiązania oznacza, że źródła utrzymania nie zawsze były zgodne z ustalonym statusem aktywności ekonomicznej. Dla przykładu osoba, która została sklasyfikowana jako pracująca w badanym tygodniu mogła utrzymywać się (w ciągu

roku) z innych źródeł lub pozostawać na utrzymaniu. Z kolei osoba zaliczona do zbiorowości biernych zawodowo w badanym tygodniu – w ciągu roku mogła wykazywać jako źródło utrzymania dochody z pracy, której już nie wykonuje – np.: z powodu jej sezonowości, zwolnienia z pracy czy przejścia na emeryturę.

Aktywność ekonomiczna to jeden z kluczowych rodzajów aktywności ludzkiej. Podstawowym czynnikiem charakteryzującym aktywność ekonomiczną ludności jest praca (jej wykonywanie, poszukiwanie lub brak). Przedmiotem analizy pod kątem aktywności ekonomicznej jest populacja w wieku 15 lat i więcej. Według wyników spisu z 2011 r. liczyła ona 1 842,5 tys. osób. Z uwagi na status na rynku pracy wyodrębniane są osoby aktywne zawodowo (w tym: pracujące, bezrobotne) oraz bierne zawodowo.

W 2011 r. zbiorowość aktywnych zawodowo liczyła 957 tys. osób (51,9%), wśród nich 89,0% posiadało własne źródło utrzymania, a 10,9% pozostawało na utrzymaniu. Grupa biernych zawodowo liczyła 795,5 tys. osób, z których 70,8% posiadało własne źródła utrzymania, a 29,2% pozostawało na utrzymaniu.

Analizując strukturę źródeł utrzymania osób można zaobserwować istotne różnice między mężczyznami a kobietami wynikające z ich aktywności ekonomicznej. Według danych NSP 2011 49,1% mężczyzn utrzymywało się głównie z pracy, podczas, gdy wśród kobiet 36,9%. Z kolei źródła niezarobkowe były głównym źródłem utrzymania dla 36,6% kobiet i 26,1% mężczyzn.

Tabl. 1.4 Ludność w wieku 15 lata i więcej według aktywności ekonomicznej i głównego źródła utrzymania w 2011 r.

Główne źródło utrzymania	Ogółem ^a		Aktywni zawodowo				Bierni zawodowo	
			pracujący		bezrobotni			
	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %
OGÓŁEM ^b	1842,5	100,0	835,7	100,0	121,3	100,0	795,5	100,0
w tym:								
Dochody z pracy	787,9	42,8	764,7	91,5	6,9	5,7	16,3	2,0
najemnej	558,8	30,3	544,1	65,1	4,7	3,9	10,1	1,3
na rachunek własny	229,0	12,4	220,7	26,4	2,2	1,8	6,2	0,8
Niezarobkowe źródła	581,1	31,5	42,1	5,0	19,0	15,7	519,9	65,4
Pozostałe niewymienio- ne	46,0	2,5	4,8	0,6	14,2	11,7	27,0	3,4
Na utrzymaniu	336,4	18,3	23,2	2,8	81,2	66,9	232,1	29,2

a W dalszym podziale nie uwzględniono osób o nieustalonym statusie na rynku pracy. b Łącznie z nieustalonym źródłem utrzymania.

Na źródło utrzymania i status na rynku pracy wpływa również miejsce zamieszkania. Najwyższy odsetek osób utrzymujących się głównie z pracy odnotowano w powiatach: lubelskim (39,1%), łęczyńskim (38,6%) i łukowskim (38,3%), a najniższy w powiatach: chełmskim (32,3%), włodawskim (33,2%) i hrubieszowskim (33,4%).

Najwyższy udział osób deklarujących niezarobkowe źródło utrzymania jako główne odnotowano w powiatach: krasnostawskim (31,8%), chełmskim (30,1%) i włodawskim

(29,3%), najmniejszy zaś w łęczyńskim (22,5%), m. Białej Podlaskiej (23,4%) i lubelskim (24,5%).

Najwyższy odsetek osób pozostających na utrzymaniu odnotowano w powiatach: bialskim (34,8%), łęczyńskim (34,0%) i łukowskim (33,8%), a najmniejszy w powiatach: m. Lublin (25,8%), krasnostawskim (27,7%) i m. Chełm (28,6%).

Biorcy świadczeń społecznych

W spisie 2011 r. niezależnie od głównego i dodatkowego źródła utrzymania, gromadzone były informacje o biorcach świadczeń społecznych. Informacje o rodzajach pobieranych świadczeń pozyskiwane były z rejestrów i systemów administracyjnych takich jak: system emerytalno-rentowy ZUS, system informacyjny KRUS, systemy informacyjne powiatowych urzędów pracy, systemy pomocy społecznej oraz systemy świadczeń rodzinnych.

Według wyników spisu 2002 r. 719,6 tys. osób deklarowało pobieranie świadczeń (z ZUS, KRUS, opieki społecznej, takich jak: emerytury, renty, zasiłki dla bezrobotnych, pomocy społecznej itp.). W 2011 r. w województwie lubelskim 749,5 tys. osób było biorcami jednego lub większej liczby świadczeń. Najliczniejszą zbiorowość stanowili pobierający jedno świadczenie – 84,6% ogółu świadczeniobiorców, 9,5% pobierało dwa, a 5,9% trzy świadczenia.

Tabl. 1.5 Ludność pobierająca świadczenia społeczne według płci, miejsca zamieszkania oraz liczby pobieranych świadczeń w 2011 r.

Liczba pobieranych świadczeń społecznych	Ogółem w tys.	Mężczyźni	Kobiety	Miasta	Wieś
		w %			
OGÓŁEM	749,5	40,0	60,0	40,1	59,9
Pobierający jedno świadczenie	634,3	38,6	61,4	43,4	56,6
Pobierający dwa świadczenia	70,0	45,5	54,5	28,9	71,1
Pobierający trzy świadczenia	44,2	50,3	49,7	11,8	88,2

W 2011 r. osoby pobierające świadczenia stanowiły 34,4% ogółu ludności województwa. Analizując zbiorowość osób pobierających świadczenia zauważa się, że zdecydowaną większość, tj. 60,0% stanowiły kobiety – wobec 40% mężczyzn. Kobiety częściej niż mężczyźni pobierały jedno lub dwa świadczenia, natomiast mężczyźni nieznacznie przeważali wśród osób pobierających trzy świadczenia. Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania osób pobierających świadczenia więcej biorców mieszkało na wsi. Również wśród osób pobierających większą liczbę świadczeń przeważali mieszkańcy wsi, stanowiąc 71,1% spośród biorców dwóch świadczeń i 88,2% spośród pobierających trzy świadczenia.

2) OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE

Problematyka niepełnosprawności (wcześniej określana mianem inwalidztwa) badana była w kolejnych spisach począwszy od 1987 r. Głównym celem było rozpoznanie skali i rozmiarów niepełnosprawności wśród ludności oraz dokonanie pełnej charakterystyki demograficzno-społecznej, ekonomicznej oraz mieszkaniowej, tej tak ważnej – z punktu widzenia społecznego – zbiorowości.

Zbieżne kryteria wyodrębniania osób niepełnosprawnych stosowane w kolejnych spisach pozwalają na prezentację osób niepełnosprawnych według różnych grup i kategorii.

Zgodnie z definicją przyjętą w spisach powszechnych za osobę niepełnosprawną uważa się osobę, która posiadała odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osobę, która takiego orzeczenia nie posiadała lecz odczuwała ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku (praca, nauka, zabawa, samoobsługa).

Zbiorowość osób niepełnosprawnych została podzielona na dwie podstawowe grupy:

- *osoby niepełnosprawne prawnie, tj. takie, które posiadały odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony (niezależnie od tego czy wydane do celów rentowych czy pozarentowych),*
- *osoby niepełnosprawne wyłącznie biologicznie, tj. takie, które nie posiadały orzeczenia, ale odczuwały całkowicie, poważnie lub umiarkowanie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych dla ich wieku.*

Kryterium zakwalifikowania danej osoby do zbiorowości osób niepełnosprawnych było:

- *dla osób w wieku 16 lat i więcej – posiadanie aktualnego orzeczenia wydanego przez odpowiedni organ orzekający, ustalającego niezdolność do pracy, stopień niepełnosprawności, celowość przekwalifikowania lub inwalidztwo,*
- *dla osób poniżej 16 roku życia – posiadanie aktualnego orzeczenia o niepełnosprawności wydanego przez organ orzekający.*

Bardzo ważną informacją poszerzającą wiedzę o osobach niepełnosprawnych prawnie była ich subiektywna ocena zdolności do wykonywania podstawowych czynności życiowych. Jest to o tyle istotne, że nie zawsze posiadane orzeczenie prawne (nawet najwyższego stopnia) jest odzwierciedleniem występujących ograniczeń w zwykłym, codziennym funkcjonowaniu. Uwzględniając subiektywną ocenę osób niepełnosprawnych prawnie wyodrębniono spośród nich dwie subpopulacje:

- *osoby niepełnosprawne prawnie i biologicznie, tj. osoby, które posiadały aktualne orzeczenie i jednocześnie deklarowały całkowicie, poważnie lub umiarkowanie ograniczoną zdolność do wykonywania czynności podstawowych,*

- osoby niepełnosprawne wyłącznie prawnie, tj. osoby, które posiadały aktualne orzeczenie, natomiast nie deklarowały jakichkolwiek ograniczeń w wykonywaniu czynności podstawowych dla ich wieku.

Stosowany jest również podział wyodrębniający spośród ogółu osób niepełnosprawnych wszystkie osoby według ograniczenia sprawności i jego stopnia – niezależnie czy posiadały orzeczenie prawne. Pozostałe osoby według tego grupowania zostały zaliczone do osób niepełnosprawnych nieodczuwających ograniczeń (niepełnosprawni wyłącznie prawnie).

Z uwagi na specyfikę i wrażliwość tematu pytania dotyczące niepełnosprawności miały charakter dobrowolny.

Według wyników NSP 2011 liczba niepełnosprawnych wyniosła 311,8 tys. i stanowiła 14,3% ogółu ludności województwa lubelskiego (w roku 2002 18,6%). Oznacza to, że co siódmy mieszkaniec województwa był osobą niepełnosprawną. Większość osób niepełnosprawnych (52,8%) zamieszkiwało na wsi, w miastach przebywało 47,2%. Wśród ogółu niepełnosprawnych mężczyźni stanowili 45,4%, natomiast kobiety 54,6%. Osoby niepełnosprawne prawnie stanowiły 64% ogółu zbiorowości niepełnosprawnych (w 2002 r. 83,0%), natomiast niepełnosprawne tylko biologicznie 36,0% (w 2002 r. 17,0%). Kobiety przeważały zarówno wśród niepełnosprawnych prawnie (51,0%), jak i wśród niepełnosprawnych biologicznie (60,8%).

Tabl. 2.1 Osoby niepełnosprawne według miejsca zamieszkania, kategorii niepełnosprawności i płci

Wyszczególnienie	2002		2011		2002		2011		2002		2011	
	ogółem		ogółem		miasta		miasta		wieś		wieś	
	w tys.		2002 =100		w tys.		2002= 100		w tys.		2002 =100	
OGÓŁEM	407,8	311,8	76,5	167,7	147,1	87,7	240,2	164,7	68,6			
mężczyźni	188,7	141,7	75,1	77,7	65,9	84,8	111,0	75,8	68,3			
kobiety	219,1	170,1	77,6	90,0	81,2	90,2	129,2	88,9	68,8			
Niepełnosprawni												
prawnie	338,4	199,5	59,0	144,9	102,5	70,7	193,6	97,1	50,2			
mężczyźni	162,8	97,7	60,0	69,2	49,3	71,2	93,6	48,4	51,7			
kobiety	175,6	101,8	58,0	75,6	53,1	70,2	100,0	48,7	48,7			
Niepełnosprawni												
tylko biologicznie	69,4	112,3	161,8	22,9	44,6	194,8	46,5	67,7	145,6			
mężczyźni	25,9	44,0	169,9	8,6	16,5	191,9	17,3	27,5	159,0			
kobiety	43,6	68,3	156,7	14,3	28,1	196,5	29,2	40,2	137,7			

W województwie lubelskim w 2011 r. wśród niepełnosprawnych prawnie najliczniejszą grupę tworzyły osoby posiadające orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności (37,1%) Osoby w wieku 0-15 lat z orzeczeniem o niepełnosprawności stanowiły 3,7% ogółu osób niepełnosprawnych prawnie. Wśród niepełnosprawnych tylko biologicznie, osoby odczuwające umiarkowane ograniczenie sprawności stanowiły 70,4%, przy czym przeważały kobiety (59,5%). Osoby w wieku 0-15 lat odczuwające ograniczenie sprawności stanowiły 2,2% ogółu niepełnosprawnych tylko biologicznie.

Tabl. 2.2 Osoby niepełnosprawne według miejsca zamieszkania i płci, kategorii i stopnia niepełnosprawności oraz ograniczenia sprawności w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem			Miasta			Wieś		
	razem	męż- czyźni	kobie- ty	razem	męż- czyźni	kobie- ty	razem	męż- czyźni	kobie- ty
	w tys.								
OGÓŁEM	311,8	141,7	170,1	147,1	65,9	81,2	164,7	75,8	88,9
Niepełnosprawni praw- nie	199,5	97,7	101,8	102,4	49,3	53,1	97,1	48,3	48,7
w wieku 16 lat i więcej o stopniu niepełno- sprawności	192,2	93,3	98,9	98,9	47,2	51,8	93,3	46,2	47,3
znacznym	62,5	28,1	34,4	29,9	13,5	16,4	32,6	14,6	17,9
umiarkowanym	74,0	37,0	37,0	40,0	19,5	20,5	34,0	17,5	16,5
lekkiem	49,3	24,9	24,4	26,4	12,9	13,5	22,9	11,9	11,0
nieustalonym	6,3	3,2	3,1	2,6	1,3	1,4	3,8	2,1	1,9
w wieku 0-15 lat z orzeczeniem o nie- pełnosprawności	7,3	4,4	2,9	3,5	2,1	1,3	3,8	2,1	1,4
Niepełnosprawni tylko biologicznie	112,3	44,0	68,3	44,6	16,5	28,1	67,7	27,4	40,2
odczuwający ograni- czenie sprawności:									
całkowite	4,9	1,7	3,2	1,8	0,6	1,2	3,1	1,1	2,0
poważne	28,3	10,4	17,9	10,5	3,7	6,8	17,8	6,7	11,1
umiarkowane	79,1	32,0	47,1	32,3	12,3	20,0	46,8	19,6	27,1

W 2011 r. liczba osób niepełnosprawnych na 1000 mieszkańców w województwie lubelskim wyniosła 143 osoby. Największe natężenie zjawiska niepełnosprawności wystąpiło w powiatach: m. Chełm (187 osób na 1000 mieszkańców), chełmskim (181) i krasnostawskim (169). Najniższą częstość występowania niepełnosprawnych zanotowano w powiatach: janowskim (91 osób na 1000 mieszkańców) i łukowskim (106). Rozmiary zjawiska niepełnosprawności w znacznym stopniu odzwierciedlają kondycję zdrowotną społeczeństwa. Natężenie niepełnosprawności nasila się z wiekiem. Wśród niepełnosprawnych według ekonomicznych grup wieku najliczniejszą zbiorowość tworzyły osoby w wieku poprodukcyjnym (50,0%).

Tabl. 2.3 Osoby niepełnosprawne według ekonomicznych grup wieku, płci i kategorii niepełnosprawności w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	W tym w wieku			
		produkcyjnym			poproduk- cyjnym
		razem	mobilnym	niemobil- nym	
		w %			
OGÓŁEM	311,8	46,3	11,9	34,4	50,0
mężczyźni	141,7	60,7	14,9	45,8	34,5
kobiety	170,1	34,3	9,3	25,0	62,9
Niepełnosprawni prawnie	199,5	51,8	13,2	38,6	43,9
Niepełnosprawni tylko biologicznie ...	112,3	36,6	9,5	27,1	60,8

Stan cywilny prawny definiowany jest jako prawny status danej osoby w zakresie stanu małżeńskiego.

Według danych NSP 2011 osoby niepełnosprawne w wieku 15 lat i więcej niezależnie od miejsca zamieszkania przeważnie pozostawały w związkach małżeńskich (55,6% ogółu niepełnosprawnych). Zdecydowanie wyższy był odsetek żonatyh mężczyzn (68,1%) niż odsetek zamężnych kobiet (45,4%), co wynika z wyższej umieralności mężczyzn powodującej owdowienia kobiet. W strukturze stanu cywilnego znaczącą grupę stanowiły osoby będące wdowami lub wdowcami (25,9%), przy czym wdowy stanowiły 40,8% ogółu kobiet niepełnosprawnych, zaś wdowcy jedynie 7,7% niepełnosprawnych mężczyzn. Wśród osób niepełnosprawnych udział panien i kawalerów wyniósł 13,6%, a osób rozwiedzionych 4,8%.

Tabl. 2.4 Osoby niepełnosprawne w wieku 15 lat i więcej według stanu cywilnego prawnego, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	Stan cywilny prawny			
		kawaler/ panna	żonaty/ zamężna	wdowiec/ wdowa	rozwiedziony/ rozwiedziona
		w %			
OGÓŁEM	303,0	13,6	55,6	25,9	4,8
mężczyźni	136,4	19,4	68,1	7,7	4,8
kobiety	166,6	8,9	45,4	40,8	4,8
Miasta	142,7	12,9	56,3	23,7	7,1
Wieś	160,2	14,3	55,0	27,9	2,8

W latach 2002-2011 zdecydowanie wzrósł poziom wykształcenia ogółu ludności województwa lubelskiego. To pozytywne zjawisko obserwowane było również wśród osób niepełnosprawnych. Wyniki spisu 2011 wykazały, że wśród osób niepełnosprawnych w wieku 13 lat i więcej 6,6% stanowiły osoby posiadające wykształcenie wyższe (w roku 2002 odsetek ten wynosił 3,7%). Wykształceniem policealnym lub średnim legitymowało się 26,3% osób niepełnosprawnych, 22,6% zasadniczym zawodowym, a 39,2% gimnazjalnym i podstawowym ukończonym. Wśród osób niepełnosprawnych 5,3% nie posiadało wykształcenia szkolnego.

Jednym z podstawowych czynników różnicujących strukturę osób niepełnosprawnych według poziomu wykształcenia było miejsce zamieszkania. Poziom wykształcenia niepełnosprawnych mieszkańców miast był znacznie wyższy niż osób niepełnosprawnych zamieszkałych na wsi. Odsetek niepełnosprawnych mieszkańców miast posiadających wykształcenie wyższe wynosił 11,4%, podczas gdy na wsi osiągnął jedynie 2,3%. Z kolei wykształcenie policealne lub średnie posiadało 39,2% niepełnosprawnych mieszkańców miast i tylko 14,8% mieszkańców wsi.

Tabl. 2.5 Osoby niepełnosprawne w wieku 13 lat i więcej według poziomu wykształcenia, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	W tym poziom wykształcenia				
		wyższe	policealne i średnie ^a	zasadnicze zawodowe	gimnazjalne i podstawowe ukończone	podstawowe nieukończone i bez wykształcenia szkolnego
		w %				
OGÓŁEM	304,8	6,6	26,3	22,6	39,2	5,3
mężczyźni	137,4	7,0	24,1	30,0	35,2	3,6
kobiety	167,4	6,3	28,1	16,5	42,4	6,7
Miasta	143,6	11,4	39,2	22,3	24,6	2,4
Wieś	161,2	2,3	14,8	22,7	52,2	8,0

a Łącznie z kolegium.

W 2011 r. zbiorowość niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej liczyła 303,0 tys. osób. Zdecydowaną jej większość stanowiły osoby bierne zawodowo (81,9%). Liczba aktywnych zawodowo wyniosła 54,6 tys. osób, zaś współczynnik aktywności zawodowej dla niepełnosprawnych (udział aktywnych zawodowo w ogólnej liczbie niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej) według NSP 2011 w województwie lubelskim wyniósł 18,0%.

Wśród niepełnosprawnych aktywnych zawodowo 85,0% stanowili pracujący. Stopa bezrobocia osób niepełnosprawnych (udział bezrobotnych w ogólnej liczbie aktywnych zawodowo niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej) wyniosła 15,1%, podczas gdy w kraju 19,2%.

Tabl. 2.6 Osoby niepełnosprawne w wieku 15 lat i więcej według aktywności ekonomicznej, płci i miejsca zamieszkania w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	Aktywni zawodowo			Bierni zawo- dowo	Współ- czynnik aktyw- ności zawo- dowej	Stopa bezrobo- cia
		razem	pracują- cy	bezro- botni			
		w tys.					
OGÓŁEM	303,0	54,6	46,4	8,2	248,3	18,0	15,1
mężczyźni	136,4	31,0	25,9	5,0	105,4	22,7	16,2
kobiety	166,6	23,7	20,4	3,2	142,9	14,2	13,7
Miasta	142,7	24,6	19,2	5,4	118,1	17,3	21,9
Wieś	160,2	30,0	27,1	2,9	130,2	18,7	9,5

W ramach tematyki związanej z niepełnosprawnością w NSP 2011 po raz pierwszy badano jak wybrane grupy schorzeń wpływają na ograniczenia związane ze zwykłym funkcjonowaniem. Wyodrębniono następujące typy schorzeń: ruch, słuch, wzrok, krążenie, neurologiczne i inne.

Wśród osób niepełnosprawnych, które odczuwały ograniczenie sprawności największą grupę stanowiły osoby, u których wystąpiło jedno schorzenie 168,8 tys. osób (tj. 58,7%). Dwa schorzenia wymieniało 66,3 tys. osób (tj. 23,1%), a trzy 36,1 tys. osób (12,5%).

Tabl. 2.7 Osoby niepełnosprawne biologicznie, posiadające jedno schorzenie według jego rodzaju i płci w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	Grupa schorzenia					
		ruch	słuch	wzrok	krążenie	neurologiczne	inne
		w %					
OGÓŁEM	168,8	39,6	2,8	4,7	16,9	13,8	22,2
mężczyźni	81,0	36,4	3,1	4,7	17,9	14,9	23,0
kobiety	87,8	42,6	2,6	4,6	16,1	12,8	21,4
Miasta	78,8	38,4	3,1	5,2	16,8	14,1	22,4
Wieś	90,0	40,6	2,5	4,2	17,1	13,5	21,9

Kolejnym nowym zagadnieniem wprowadzonym w NSP 2011 w ramach tematyki związanej z niepełnosprawnością był okres trwania ograniczenia zdolności w wykonywaniu czynności. Informacje te były ustalane dla osób, które odczuwały ograniczenie sprawności (całkowite, poważne lub umiarkowane) niezależnie, czy posiadały status osoby niepełnosprawnej prawnie, czy zostały zaklasyfikowane (na podstawie deklaracji) jako osoby niepełnosprawne wyłącznie biologicznie.

Według danych NSP 2011 województwie lubelskim liczba osób odczuwających ograniczenia zdolności w wykonywaniu czynności wyniosła 287,6 tys. osób. Osoby długotrwale niepełnosprawne, które oceniły, że ograniczenie sprawności trwało 10 lat i dłużej stanowiły 51,4% zbiorowości.

Tabl. 2.8 Osoby niepełnosprawne biologicznie według okresu trwania ograniczenia sprawności i płci

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	Okres trwania ograniczenia zdolności w wykonywaniu czynności				
		od 6 m-cy do 1 roku	od 1 roku do 5 lat	od 5 lat do 10 lat	10 lat i dłużej	odmowa odpowiedzi
		w%				
OGÓŁEM	287,6	4,4	20,2	21,6	51,4	2,4
mężczyźni	129,8	4,6	20,4	20,9	51,5	2,5
kobiety	157,8	4,2	19,9	22,2	51,3	2,3
Miasta	131,5	4,4	20,3	20,9	51,9	2,3
Wieś	156,1	4,4	20,0	22,2	51,0	2,5

3) ŹRÓDŁA UTRZYMANIA GOSPODARSTW DOMOWYCH

W polskich spisach powszechnych ludności i mieszkań gospodarstwo domowe definiowane jest jako zespół osób (spokrewnionych lub niespokrewnionych) wspólnie zamieszkujących i utrzymujących się.

Źródła utrzymania gospodarstw domowych wynikają z indywidualnych źródeł dochodów uzyskiwanych przez członków gospodarstwa w ciągu 12 miesięcy poprzedzających spis. Dla określenia głównego źródła utrzymania decydujące znaczenie miał rodzaj przeważającego dochodu osiąganego przez poszczególnych członków gospodarstwa domowego.

W 2011 r. w województwie lubelskim spisano 741,6 tys. gospodarstw domowych, co stanowiło 5,5% ogółu gospodarstw domowych w Polsce. W ciągu 9 lat dzielących oba spisy w województwie lubelskim odnotowano zmniejszenie liczby gospodarstw domowych o 540. W 2011 r. 52,0% gospodarstw zamieszkiwało w miastach, na wsi zaś 48% (w 2002 r. odpowiednio 50,1% i 49,9%).

Tabl. 3.1 Gospodarstwa domowe według głównego źródła utrzymania w latach 2002 i 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym główne źródło utrzymania		Na utrzymaniu
		dochody z pracy ^a	niezarobkowe źródło	
W tys.				
OGÓŁEM 2002	742,2	382,6	335,8	21,1
..... 2011	741,6	406,0	276,8	2,5
Miasta 2002	372,0	197,2	155,5	17,2
..... 2011	385,4	204,9	141,0	1,6
Wieś 2002	370,2	185,4	180,3	4,0
..... 2011	356,2	201,1	135,8	0,9
W odsetkach				
OGÓŁEM 2002	100,0	51,5	45,2	2,8
..... 2011	100,0	54,7	37,3	0,3
Miasta 2002	100,0	53,0	41,8	4,6
..... 2011	100,0	53,2	36,6	0,4
Wieś 2002	100,0	50,1	48,7	1,1
..... 2011	100,0	56,4	38,1	0,3
2002=100				
OGÓŁEM 2002	99,9	106,1	82,4	11,8
..... 2011	103,6	103,9	90,7	9,3
Miasta 2002	103,6	103,9	90,7	9,3
..... 2011	96,2	108,5	75,3	22,5

a Łącznie z dochodami z wynajmu.

W 2011 r. w województwie lubelskim własnym źródłem utrzymania, obejmującym dochody z pracy i niezarobkowe źródła dysponowało 682,8 tys. (92,0%) gospodarstw, pozostałe źródło utrzymania deklarowało 23,7 tys. (3,2%) gospodarstw, na utrzymaniu pozostawało 2,5 tys. (0,3%), a dla 32,0 tys. (4,3%) gospodarstw źródeł utrzymania nie ustalono. W 2011 r. w strukturze gospodarstw domowych według źródeł utrzymania największy udział miały gospodarstwa utrzymujące się z dochodów z pracy (54,7%), przy czym z pracy najemnej utrzymywano się częściej (39,3%) niż z pracy na rachunek własny (15,4%). Drugą pod względem liczebności zbiorowość (276,8 tys., tj. 37,3%) stanowiły gospodarstwa utrzymujące się z niezarobkowych źródeł (emerytur, rent, zasiłków i świadczeń społecznych). W grupie tej

dominowały gospodarstwa utrzymujące się z emerytur (77,0%), a znacznie mniej było gospodarstw utrzymujących się z rent (18,3%) oraz zasiłków i świadczeń społecznych (4,7%).

Tabl. 3.2 Gospodarstwa domowe według głównego źródła utrzymania w 2011 r.

Główne źródło utrzymania	Ogółem		Miasta		Wieś	
	w tys.	w %	w tys.	w %	w tys.	w %
OGÓŁEM	741,6	100,0	385,4	100,0	356,2	100,0
Dochody z pracy	406,0	54,7	204,9	53,2	201,1	56,4
najemnej	291,6	39,3	174,7	45,3	116,9	32,8
na rachunek własny ^a ..	114,4	15,4	30,2	4,1	84,2	23,6
Niezarobkowe źródła	276,8	37,3	141,0	36,6	135,8	38,1
Pozostałe źródła ^b	24,3	3,3	17,8	2,0	6,5	1,8
Na utrzymaniu	2,5	0,3	1,6	0,4	0,9	0,3
Nieustalone	32,0	4,3	20,2	5,2	11,8	3,3

a Łącznie z dochodami z wynajmu. b Łącznie z dochodami z własności.

Na źródło utrzymania gospodarstw domowych ma wpływ ich wielkość (liczba osób wchodzących w skład gospodarstwa). Wyniki spisu z 2011 r. pokazały, że wśród ogółu gospodarstw domowych utrzymujących się z dochodów z pracy 72,1% stanowiły gospodarstwa trzy i więcej osobowe. W miastach odsetek takich gospodarstw wynosił 64,5%, a na wsi 80,0%. Niezarobkowe źródło, które było głównym źródłem utrzymania dla 37,3% gospodarstw domowych w województwie lubelskim dominowało w gospodarstwach małych, tj. jedno i dwuosobowych, stanowiąc łącznie 72,0%.

Tabl. 3.3 Gospodarstwa domowe według liczby osób oraz głównego źródła utrzymania w 2011 r.

Główne źródło utrzymania	Ogółem w tys.	Gospodarstwa domowe według liczby osób				
		1	2	3	4	5 i więcej
		w odsetkach (struktura pozioma)				
OGÓŁEM ^a	741,6	23,8	24,2	19,3	16,2	16,3
w tym:						
Dochody z pracy ^b	406,0	10,9	17,0	23,6	24,1	24,4
Niezarobkowe źródło	276,8	37,1	34,9	14,3	6,7	7,0
Pozostałe źródła osobno niewymienione	23,7	57,8	17,4	12,6	7,0	5,2
Na utrzymaniu	2,5	78,8	15,7	3,3	1,3	0,9
Miasta	385,4	26,2	27,5	21,5	15,5	9,3
w tym:						
Dochody z pracy ^b	205,0	14,3	21,3	27,7	23,5	13,3
Niezarobkowe źródło	141,0	35,8	37,2	15,3	6,6	5,2
Pozostałe źródła osobno niewymienione	17,5	62,7	17,1	11,3	5,5	3,4
Na utrzymaniu	1,6	79,3	16,5	2,6	0,8	0,8
Wieś	356,2	21,3	21,0	16,9	17,0	24,0
w tym:						
Dochody z pracy ^b	201,1	7,4	12,6	19,5	24,7	35,8
Niezarobkowe źródło	135,8	38,5	32,6	13,3	6,8	8,9
Pozostałe źródła osobno niewymienione	6,2	43,9	18,3	16,2	11,2	10,4
Na utrzymaniu	0,9	77,8	14,4	4,6	2,1	1,1

a Dochody z własności oraz nieustalone źródło tylko w pozycji „Ogółem”. b Łącznie z dochodami z wynajmu.

Pokoleniowe grupy wieku są najbardziej syntetyczną miarą charakteryzującą gospodarstwa domowe pod względem demograficznym. Zwykle stosowany podział wyodrębnia gospodarstwa, w skład których wchodzi osoby młode (w wieku 0-29 lat), w średnim wieku (30-59 lat), osoby starsze (w wieku 60 lat i więcej) oraz pozostałe gospodarstwa domowe, których skład pokoleniowy ludności był bardziej zróżnicowany.

Wiek osób wchodzących w skład gospodarstwa domowego w istotny sposób wpływa na rodzaj źródła utrzymania gospodarstwa domowego. W 2011 r. w województwie lubelskim gospodarstwa domowe składające się wyłącznie z osób młodych najczęściej utrzymywały się z dochodów z pracy (44,8%) i była to przede wszystkim praca najemna. Gospodarstwa domowe w wieku średnim, podobnie jak osób młodych, utrzymywały się głównie z pracy. Jednocześnie 24,5% tego typu gospodarstw utrzymywało się z niezarobkowych źródeł. Dla gospodarstw domowych złożonych wyłącznie z osób starszych podstawowym źródłem utrzymania były źródła niezarobkowe (95,1%), w tym przede wszystkim emerytury (87,8%). Gospodarstwa złożone z osób młodych i w średnim wieku utrzymywały się głównie z pracy (63,1%).

W gospodarstwach wielopokoleniowych, szczególnie w przypadku gospodarstw złożonych z osób młodych i starszych oraz osób w średnim wieku i starszych widoczny był zdecydowany wpływ źródła utrzymania osób starszych (szczególnie emerytur) na źródło utrzymania gospodarstwa domowego. Podstawą utrzymania gospodarstw złożonych z osób młodych, w średnim wieku i osób starszych były dochody z pracy (71,6%).

Tabl. 3.4 Gospodarstwa domowe według pokoleniowych grup wieku ludności oraz głównego źródła utrzymania w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	W gospodarstwie domowym znajdują się osoby						
		wyłącznie młode ^a	wyłącznie w średnim wieku ^b	wyłącznie starsze ^c	młode i w średnim wieku	młode	w średnim wieku	młode, w średnim wieku
W tysiącach								
OGÓŁEM^d	741,6	50,4	106,4	149,7	257,3	13,9	75,2	88,6
W odsetkach (struktura pionowa)								
Gospodarstwa domowe:								
pracowników	39,3	44,8	45,8	2,3	63,1	21,3	20,4	40,8
pracujących na rachunek własny poza rolnictwem ^e	5,5	5,0	6,5	0,7	9,1	2,4	3,0	4,6
pracujących na rachunek własny w rolnictwie	9,9	2,7	8,2	0,7	11,4	7,3	11,8	26,2
emerytów	29,1	-	7,7	87,8	2,7	60,2	54,7	22,2
rencistów	6,5	1,6	12,4	6,8	4,9	6,1	8,1	4,7
utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł	1,8	2,4	4,4	0,5	2,1	0,5	0,5	0,6

a 0-29 lat. b 30-59 lat. c 60 lat i więcej. d W dalszym podziale nie uwzględniono gospodarstw domowych utrzymujących się z dochodów z własności, pozostałych źródeł osobno niewymienionych oraz o nieustalonym źródle utrzymania. e Łącznie z dochodami z wynajmu.

Wyniki spisu pozwalają na charakterystykę gospodarstw domowych ze względu na aktywność ekonomiczną osób wchodzących w ich skład. Wyodrębniono cztery typy gospodarstw: gospodarstwa z osobami pracującymi i bez osób bezrobotnych, gospodarstwa z osobami pracującymi i bezrobotnymi, gospodarstwa bez osób pracujących ale z przynajmniej jedną osobą bezrobotną oraz pozostałe gospodarstwa obejmujące osoby bierne zawodowo i o niestalonym statusie na rynku pracy.

W 2011 r. wśród ogółu gospodarstw domowych połowę (54,2%) stanowiły gospodarstwa, w których skład wchodziła przynajmniej jedna osoba pracująca i nie było osób bezrobotnych. Ten typ gospodarstwa domowego przeważał zarówno w miastach (51,7%) jak i na wsi (57,0%). Drugą grupą pod względem liczebności były gospodarstwa domowe osób biernych zawodowo i o niestalonym statusie na rynku pracy. Ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw domowych wyniósł 32,4% i był wyższy w mieście (34,1%) niż na wsi (30,5%).

W grupie gospodarstw pracowników pracujących na rachunek własny poza rolnictwem i w rolnictwie udział gospodarstw z osobami aktywnymi zawodowo (pracującymi i bezrobotnymi) był wysoki i wynosił odpowiednio 98,5% i 99,6%.

W gospodarstwach domowych emerytów i rencistów przeważały gospodarstwa osób biernych zawodowo i osób o niestalonym statusie na rynku pracy (odpowiednio 71,1% i 60,4%).

Tabl. 3.5 Gospodarstwa domowe według aktywności ekonomicznej ludności i grup społeczno-ekonomicznych w 2011 r.

Grupy społeczno-ekonomiczne gospodarstw domowych	Ogółem w tys.	Gospodarstwa domowe				pozostałe
		z przynajmniej jedną osobą pracującą		bez osób pracujących ale z przynajmniej 1 osobą bezrobotną		
		bez osób bezrobotnych	z przynajmniej 1 osobą bezrobotną			
w odsetkach (struktura pozioma)						
OGÓŁEM	741,6	54,2	8,8	4,6	32,4	
Gospodarstwa domowe:						
pracowników	291,6	83,3	14,8	0,6	1,3	
pracujących na rachunek własny poza rolnictwem ^a	40,7	86,5	11,4	0,8	1,2	
pracujących na rachunek własny w rolnictwie	73,6	89,3	9,6	0,4	0,7	
emerytów	215,7	20,7	2,9	5,4	71,1	
rencistów	48,0	20,8	5,7	13,1	60,4	
utrzymujących się z innych niezarobkowych źródeł	13,1	9,1	5,0	46,2	39,7	
pozostałe	58,8	4,2	1,1	13,6	18,1	
MIASTA	385,4	51,7	8,9	5,4	34,1	
WIEŚ	356,2	57,0	8,7	3,8	30,5	

a Łącznie z dochodami z wynajmu.

Województwo lubelskie charakteryzowało się niższym od średniej krajowej odsetkiem gospodarstw utrzymujących się z pracy (54,7% i 56,4%) i wyższym od średniej krajowej odsetkiem gospodarstw utrzymujących się z niezarobkowych źródeł (37,3% i 35,7%).

We wszystkich powiatach województwa lubelskiego przeważającym źródłem utrzymania gospodarstw były dochody z pracy, a na drugim miejscu znalazły się niezarobkowe źródła (emerytury, renty, zasiłki i świadczenia społeczne). Z dochodów z pracy najczęściej utrzymywano się w powiatach: lubelskim (63,3%), janowskim (61,1%) i łączyńskim (60,2%). Wśród gospodarstw utrzymujących się z niezarobkowych źródeł najliczniejszą grupę stanowiły gospodarstwa emerytów. Emeryturę jako podstawę utrzymania najczęściej deklarowano w powiatach: krasnostawskim (35,5%), włodawskim (32,7%) i parczewskim (32,6%).

Renty, zasiłki i świadczenia społeczne stanowiły podstawę utrzymania znacznie mniejszej zbiorowości gospodarstw domowych. Odsetek gospodarstw domowych utrzymujących się z rent kształtował się na poziomie od 4,8% w powiecie janowskim do 10,6% w powiecie chełmskim. Z zasiłków i świadczeń społecznych najrzadziej korzystano w powiecie puławskim i lubelskim (1,1%), a najczęściej w powiecie włodawskim (3,4%).

Tabl. 3.6 Gospodarstwa domowe według głównego źródła utrzymania i powiatów w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	W tym główne źródło utrzymania					na utrzyma- niu
		praca		niezarobkowe źródło			
		najemna	na rachunek własny ^a	emerytura	renta	zasiłki i świadczenia	
LUBELSKIE	741,6	39,3	15,4	29,1	6,5	1,8	0,3
Powiaty:							
bialski	35,7	37,0	19,9	29,3	7,1	1,7	0,2
biłgorajski	30,1	35,1	22,5	27,4	5,4	1,5	0,2
chełmski	26,6	32,1	16,8	30,8	10,6	3,2	0,3
hrubieszowski	22,6	27,4	23,0	32,5	7,2	2,7	0,3
janowski	13,7	32,7	28,4	25,2	4,8	1,7	0,2
krasnostawski	23,5	31,3	18,6	35,5	6,4	2,2	0,2
kraśnicki	32,0	36,9	17,1	30,1	5,3	1,9	0,2
lubartowski	29,5	40,4	16,9	28,5	6,8	1,3	0,4
lubelski	45,7	41,8	21,5	25,1	5,6	1,1	0,3
łączyński	19,0	46,8	13,4	25,8	6,2	1,2	0,3
łukowski	31,6	38,7	21,3	28,4	5,9	1,5	0,3
opolski	20,8	30,7	24,1	30,7	7,0	2,2	0,4
parczewski	12,1	31,1	20,1	32,6	7,0	2,6	0,4
puławski	41,0	44,2	11,3	31,3	6,1	1,1	0,4
radzyński	19,3	36,3	21,2	27,8	7,8	1,4	0,3
rycki	19,0	42,9	15,2	30,4	5,9	1,4	0,3
świdnicki	26,7	42,4	11,1	31,2	6,6	2,2	0,2
tomaszowski	27,7	32,6	19,7	30,9	7,1	2,2	0,3
włodawski	14,0	33,9	15,1	32,7	8,0	3,4	0,2
zamojski	34,6	32,1	20,7	31,7	6,5	1,6	0,4
Miasta na prawach powiatu:							
Biała Podlaska	20,9	48,7	8,8	25,3	6,1	1,5	0,5
Chełm	26,1	42,3	6,9	29,6	8,9	2,9	0,4
Lublin	144,4	45,4	7,4	27,2	5,5	1,4	0,4
Zamość	24,2	43,8	7,1	28,9	6,9	2,4	0,5

a Łącznie z dochodami z wynajmu.

4) GOSPODARSTWA DOMOWE Z OSOBAMI NIEPEŁNOSPRAWNYMI

Wśród ogółu gospodarstw domowych, podobnie jak w poprzednich spisach wyodrębniono gospodarstwa z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną, w tym gospodarstwa, w skład których wchodziły wyłącznie osoby niepełnosprawne. Badaniem nie były objęte osoby w obiektach zbiorowego zakwaterowania oraz bezdomni.

Kryterium wyodrębniającym gospodarstwa domowe z osobami niepełnosprawnymi była deklaracja niepełnosprawności przez przynajmniej jednego z członków wspólnoty. Zgodnie z definicją przyjętą w spisach powszechnych za osobę niepełnosprawną uważa się osobę, która posiadała odpowiednie orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony lub osobę, która takiego orzeczenia nie posiadała, lecz odczuwała ograniczenie sprawności w wykonywaniu czynności podstawowych dla swojego wieku.

W 2011 r. w województwie lubelskim spośród 741,6 tys. gospodarstw spisano 243,9 tys. gospodarstw z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną, w tym 79,6 tys. gospodarstw, w skład których wchodziły wyłącznie osoby niepełnosprawne. W ogólnej liczbie gospodarstw domowych udział pierwszej grupy wyniósł 32,9%, a drugiej 10,7%. W Polsce odsetek ten był niższy i w przypadku gospodarstw z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną wyniósł 27,9%, a gospodarstw składających się wyłącznie z osób niepełnosprawnych 8,5%.

W województwie lubelskim w porównaniu do 2002 r. zmniejszyła się zarówno liczba gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi (o 19,9%), jak i liczba gospodarstw składających się z wyłącznie z osób niepełnosprawnych (o 23,2%). W okresie dziewięciu lat, tj. od poprzedniego spisu odsetek gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi zmniejszył się z 41,0% do 32,9%, a z gospodarstw domowych tylko z osobami niepełnosprawnymi z 14,0% do 10,7%.

Tabl. 4.1 Gospodarstwa domowe według występowania niepełnosprawności w latach 2002 i 2011

Gospodarstwa domowe	2002		2011		
	w tys.	w %	w tys.	w %	2002=100
OGÓLEM	742,2	100,0	741,6	100,0	99,9
w tym z osobami niepełnosprawnymi	304,4	41,0	243,9	32,9	80,1
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	103,6	14,0	79,6	10,7	76,8
MIASTA	372,0	100,0	385,4	100,0	103,6
w tym z osobami niepełnosprawnymi	131,5	35,3	117,8	30,6	89,6
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	43,3	11,6	40,8	10,6	94,2
WIEŚ	370,2	100,0	356,2	100,0	96,2
w tym z osobami niepełnosprawnymi	172,9	46,7	126,1	35,4	72,9
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	60,3	16,2	38,8	10,9	64,3

Jednym z czynników charakteryzujących gospodarstwa domowe jest ich wielkość, mierzona liczą osób w gospodarstwie. W 2011 r. w strukturze gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi największy udział miały gospodarstwa domowe z liczbą osób 4 i więcej (31,5%). Gospodarstwa dwuosobowe stanowiły 28,7%, a jednoosobowe 21,8%. Struktura gospodarstw domowych z osobami tylko niepełnosprawnymi kształtowała się odmiennie. Dominowały w niej gospodarstwa jednoosobowe (66,9%). Gospodarstwa domowe dwuosobowe stanowiły 30,1% badanej zbiorowości, trzyosobowe 2,6%, a cztery i więcej tylko 0,4%.

Tabl. 4.2 Gospodarstwa domowe według liczby osób i występowania niepełnosprawności

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	Gospodarstwa domowe z liczbą osób			
		1	2	3	4 i więcej
		w % ogółem			
OGÓŁEM	741,6	23,8	24,4	19,3	32,5
w tym z osobami niepełnosprawnymi	243,9	21,8	28,7	17,9	31,5
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	79,6	66,9	30,1	2,6	0,4
MIASTA	385,4	26,2	27,5	21,5	24,8
w tym z osobami niepełnosprawnymi	117,8	23,4	33,0	20,0	23,6
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	40,8	67,7	29,7	2,3	0,3
WIEŚ	356,2	21,0	21,0	16,9	40,9
w tym z osobami niepełnosprawnymi	126,1	24,8	24,8	15,8	39,0
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	38,8	30,5	30,5	2,9	0,5

Wśród osób spisanych w gospodarstwach domowych wyodrębniono trzy podstawowe grupy wieku: osoby młode (w wieku do 29 lat); osoby w średnim wieku (30-59 lat), osoby starsze (60 lat i więcej). Zastosowany podział umożliwił badanie zależności między wiekiem osób wchodzących w skład gospodarstwa domowego a ich niepełnosprawnością.

W ogólnej liczbie gospodarstw domowych przeważały gospodarstwa osób młodych i w średnim wieku, które stanowiły 34,7 %, tylko co 5 gospodarstwo składało się z osób wyłącznie starszych.

Inaczej kształtowała się struktura gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi. W grupie tej gospodarstwa tworzone przez osoby młode lub w średnim wieku stanowiły 21,0%, a gospodarstwa osób starszych 30,9%.

W gospodarstwach składających się tylko z osób niepełnosprawnych przeważały gospodarstwa osób starszych – 73,0%, gospodarstwa osób młodych i w średnim wieku stanowiły jedynie 0,7%.

Tabl. 4.3 Gospodarstwa domowe według pokoleniowych grup wieku i występowania niepełnosprawności w 2011 r.

Gospodarstwa domowe	Ogółem w tys.	W gospodarstwie domowym znajdują się osoby						
		wyłącz- nie młode ^a	wyłącz- nie w śred- nim wieku ^b	wyłącz- nie starsze ^c	młode i w śred- nim wieku	młode	w śred- nim wieku	młode, w śred- nim wieku
		z osobami starszymi						
w odsetkach (struktura pozioma)								
OGÓŁEM	741,6	6,8	14,3	20,2	34,7	1,9	10,1	11,9
w tym z osobami nie- pełnosprawnymi	243,9	0,7	10,2	30,9	21,0	2,6	16,8	17,8
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	79,6	0,6	17,3	73,0	0,7	0,2	8,0	0,2
MIASTA	385,4	9,1	16,9	19,7	36,1	1,9	9,1	7,1
w tym z osobami nie- pełnosprawnymi	117,8	0,9	12,4	33,4	22,5	2,8	16,3	11,7
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	40,8	0,8	19,4	71,4	0,8	0,2	7,1	0,2
WIEŚ	356,2	4,3	11,6	20,7	33,2	1,9	11,3	17,1
w tym z osobami nie- pełnosprawnymi	126,1	0,4	8,2	28,6	19,7	2,4	17,2	23,5
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	38,8	0,2	15,0	74,7	0,5	0,3	8,9	0,3

a 0-29 lat. b 30-59 lat. c 60 lat i więcej.

Główne źródło utrzymania gospodarstw domowych ustalono w oparciu o indywidualne źródła dochodów uzyskiwane przez członków gospodarstwa w ciągu 12 miesięcy poprzedzających spis.

Wyniki NSP 2011 wskazują na różnice w źródłach utrzymania między gospodarstwami tworzonymi przez osoby sprawne i gospodarstwami z osobami niepełnosprawnymi. W pierwszej grupie gospodarstw najczęściej utrzymywano się z dochodów z pracy, a w drugiej przeważały źródła niezarobkowe. Udział gospodarstw domowych utrzymujących się z niezarobkowych źródeł w ogólnej liczbie gospodarstw wyniósł 37,3% natomiast wśród gospodarstw z przynajmniej jedną osobą niepełnosprawną 60,9 %. Gospodarstwa domowe składające się wyłącznie z osób niepełnosprawnych w większości utrzymywały się z niezarobkowych źródeł dochodu (92,8%).

Tabl. 4.4 Gospodarstwa domowe według głównego źródła utrzymania i występowania niepełnosprawności w 2011 r.

Gospodarstwa domowe	Ogółem w tys.	W tym według głównego źródła utrzymania				Na utrzy- maniu
		dochody z pracy	niezarobkowe źródło			
			razem	emerytury	renty	
w odsetkach (struktura pozioma)						
OGÓŁEM	741,6	54,7	37,3	29,1	6,5	0,3
w tym z osobami niepełnosprawnymi	243,9	37,8	60,9	44,7	14,4	0,0
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	79,6	5,8	92,8	70,2	20,2	0,0
MIASTA	385,4	53,2	36,6	28,6	6,2	0,4
w tym z osobami niepełnosprawnymi	117,8	32,8	65,6	48,2	15,2	0,0
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	40,8	6,7	91,7	67,5	21,5	-
WIEŚ	356,2	56,5	38,1	29,7	6,7	0,3
w tym z osobami niepełnosprawnymi	126,1	42,5	56,6	41,6	13,6	0,0
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	38,8	4,9	94,0	73,1	18,9	0,0

Wyniki spisu wskazują związek między niepełnosprawnością a aktywnością ekonomiczną członków gospodarstw domowych. Odsetek gospodarstw domowych z osobami aktywnymi zawodowo (pracującymi i bezrobotnymi) kształtował się na znacznie wyższym poziomie w gospodarstwach domowych ogółem niż w gospodarstwach domowych z osobami niepełnosprawnymi. W 2011 r. w województwie lubelskim wśród ogółu 243,9 tys. gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi najliczniejszą zbiorowość stanowiły gospodarstwa, w których była przynajmniej jedna osoba pracująca. Inna była sytuacja gospodarstw domowych w których wszystkie osoby były niepełnosprawne. Wśród tego typu gospodarstw zdecydowaną większość (87,8%) stanowiły pozostałe gospodarstwa domowe tzn. gospodarstwa osób biernych zawodowo i gospodarstwa osób o nieustalonym statusie na rynku pracy.

Tabl. 4.5 Gospodarstwa domowe według aktywności ekonomicznej i występowania niepełnosprawności w 2011 r.

Gospodarstwa domowe	Ogółem w tys.	Gospodarstwa domowe			
		z przynajmniej jedną osobą pracującą		bez osób pracujących ale z przynajmniej 1 osobą bezrobotną	pozostałe
		bez osób bezrobotnych	z przynajmniej 1 osobą bezrobotną		
w odsetkach (struktura pozioma)					
OGÓŁEM	741,6	54,2	8,8	4,6	32,4
w tym z osobami niepełnosprawnymi	243,9	43,5	7,9	5,5	43,0
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	79,6	9,8	0,2	2,2	87,8
MIASTA	385,4	51,7	8,9	5,4	34,1
w tym z osobami niepełnosprawnymi	117,8	38,0	8,1	7,0	46,9
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	40,8	10,2	0,3	3,2	86,4
WIEŚ	356,2	57,0	8,7	3,8	30,5
w tym z osobami niepełnosprawnymi	126,1	48,7	7,8	4,1	39,5
w tym tylko z osobami niepełnosprawnymi	38,8	9,4	0,1	1,3	89,2

W 2011 r. wśród ogółu 741,6 tys. gospodarstw domowych województwa lubelskiego zdecydowaną większość (73,3%) stanowiły gospodarstwa rodzinne, przy jednoczesnym dominującym udziale gospodarstw jednorodzinnych (65,0%). Gospodarstwa nierodzinne stanowiły 26,7% wszystkich gospodarstw domowych, w tym jednoosobowe 23,8%. Wśród ogółu 243,9 tys. gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi gospodarstwa rodzinne stanowiły 76,1%, a nierodzinne 23,9%. Inaczej wygląda struktura gospodarstw domowych, w skład których wchodziły wyłącznie osoby niepełnosprawne. W tym przypadku dominowały gospodarstwa nierodzinne (68,2%).

Tabl. 4.6 Gospodarstwa domowe według składu rodzinnego oraz występowania niepełnosprawności w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	Gospodarstwa domowe				
		jedno- rodzinne	dwu- rodzinne	trzy i więcej rodzinne	niero- dzinne – jedno- osobowe	niero- dzinne- wielo- osobowe
		w odsetkach (struktura pozioma)				
OGÓŁEM	741,6	65,0	7,7	0,6	23,8	2,9
w tym z osobami niepełnosprawnymi	243,9	64,6	10,5	1,0	21,8	2,1
w tym tylko z osobami niepełno- sprawnymi	79,6	31,7	0,1	-	66,9	1,3
MIASTA	385,4	65,5	4,6	0,3	26,2	3,4
w tym z osobami niepełnosprawnymi	117,8	66,9	7,0	0,5	23,4	2,2
w tym tylko z osobami niepełno- sprawnymi	40,8	31,2	0,0	-	67,7	1,0
WIEŚ	356,2	64,4	10,9	1,0	21,3	2,4
w tym z osobami niepełnosprawnymi	126,1	62,4	13,8	1,4	20,4	2,0
w tym tylko z osobami niepełno- sprawnymi	38,8	32,3	0,1	-	66,1	1,5

W województwie lubelskim w 2011 r. ogólna liczba rodzin z co najmniej jedną osobą niepełnosprawną wyniosła 172,3 tys. i w porównaniu do 2002 r. zmniejszyła się o 22,7%. W strukturze rodzin z osobami niepełnosprawnymi dominującym typem rodziny biologicznej były małżeństwa – 77,0% (w 2002 r. – 81,9%). Odsetek rodzin niepełnych wyniósł 21,7%, przy czym zdecydowaną większość stanowiły matki z dziećmi (19,0%). Najmniejszy udział w strukturze stanowiły rodziny partnerskie (1,3%).

Tabl. 4.7 Rodziny w gospodarstwach domowych według typu rodziny biologicznej oraz występowania niepełnosprawności w 2011 r.

Wyszczególnienie	Ogółem w tys.	Typ rodziny biologicznej					
		małżeństwa		partnerzy		matki z dzieć- mi	ojcowie z dzieć- mi
		bez dzieci	z dziećmi	bez dzieci	z dziećmi		
w % ogółem							
OGÓŁEM	610,4	24,7	51,7	0,7	0,9	19,4	2,7
Z co najmniej jedną osobą niepełno- sprawną	172,3	35,6	41,4	0,6	0,7	19,0	2,7
Bez osób niepełnosprawnych	438,1	20,4	55,7	0,7	1,0	19,5	2,7
MIASTA	291,8	26,0	47,8	1,1	1,2	21,2	2,8
Z co najmniej jedną osobą niepełno- sprawną	82,9	37,8	38,4	0,8	0,9	19,5	2,5
Bez osób niepełnosprawnych	208,8	21,4	51,5	1,1	1,3	21,9	2,8
WIEŚ	318,6	23,5	55,2	0,3	0,6	17,7	2,7
Z co najmniej jedną osobą niepełno- sprawną	89,4	33,7	44,2	0,4	0,5	18,5	2,8
Bez osób niepełnosprawnych	229,3	19,5	59,5	0,3	0,7	17,4	2,7

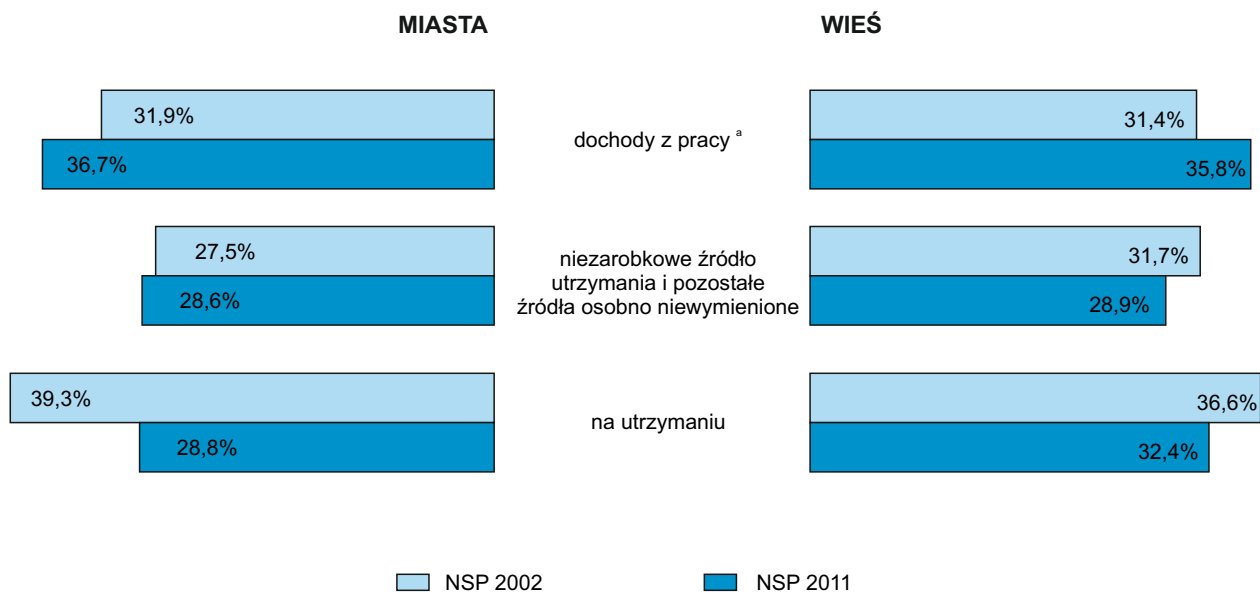
W 2011 r. województwo lubelskie charakteryzowało się wysokim odsetkiem zarówno gospodarstw domowych z przynajmniej jedną osobą niepełnosprawną jak i gospodarstw składających się wyłącznie z osób niepełnosprawnych. Jednocześnie gospodarstwa domowe w poszczególnych powiatach województwa lubelskiego różniły się częstotliwością występowania niepełnosprawności. Najwyższy odsetek gospodarstw domowych z osobami niepełnosprawnymi odnotowano w powiatach: chełmskim (41,5%), m. Chełm (37,9%) i krasnostawskim (37,3%), a najniższy w powiatach: janowskim (24,8%), m. Białej Podlaskiej (25,5%) i m. Zamość (27,9%).

Największy udział gospodarstw składających się wyłącznie z osób niepełnosprawnych odnotowano również w powiatach: chełmskim (14,6%), m. Chełm (14,5%) i krasnostawskim (14,1%), zaś najmniejszy w powiatach: janowskim (5,6%), biłgorajskim (6,9%) i łukowskim (7,0%).

Tabl. 4.8 Gospodarstwa domowe według występowania niepełnosprawności i powiatów w 2011 r.

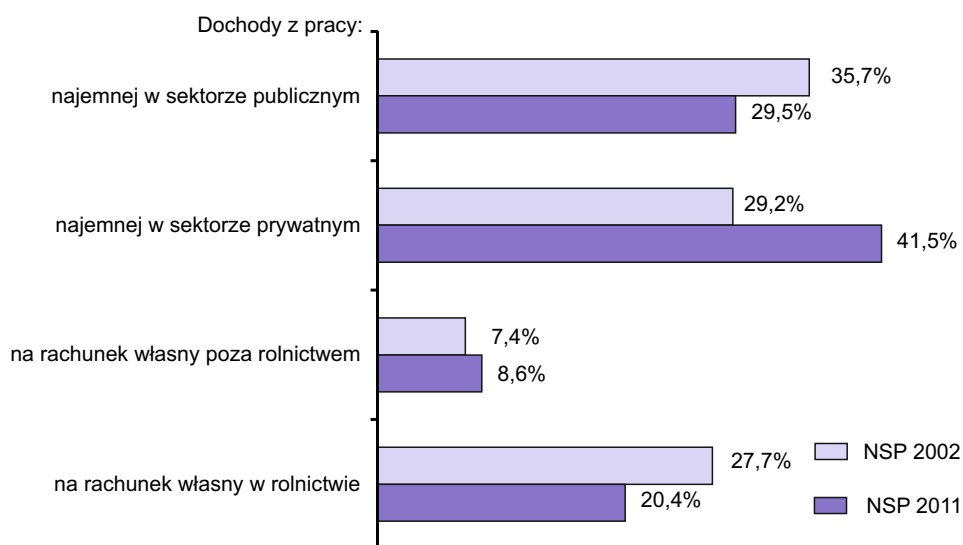
Powiat	Gospodarstwa domowe				
	ogółem	z osobami niepełnosprawnymi	tylko z osobami niepełnosprawnymi	z osobami niepełnosprawnymi	tylko z osobami niepełnosprawnymi
	w tys.			w %	
LUBELSKIE	741,6	243,9	79,6	32,9	10,7
Powiaty:					
bialski	35,7	11,8	3,9	33,2	10,9
biłgorajski	30,8	9,4	2,1	30,7	6,9
chełmski	26,6	11,0	3,9	41,5	14,6
hrubieszowski	22,6	7,9	2,7	35,1	11,9
janowski	13,7	3,4	0,8	24,8	5,6
krasnostawski	23,5	8,8	3,3	37,3	14,1
kraśnicki	32,0	11,4	3,2	35,8	10,1
lubartowski	29,5	8,7	2,3	29,7	8,8
lubelski	45,7	16,2	4,9	35,5	10,8
łęczyński	19,0	5,5	1,6	28,7	8,2
łukowski	31,6	9,4	2,2	29,9	7,0
opolski	20,8	6,7	2,1	32,2	10,1
parczewski	12,1	4,4	1,4	36,2	11,6
puławski	41,0	14,6	5,1	35,7	12,4
radzyński	19,3	6,5	1,9	33,6	10,0
rycki	19,0	5,7	1,7	29,7	9,2
świdnicki	26,7	9,4	3,4	35,2	12,7
tomaszowski	27,7	9,4	2,6	33,9	9,5
włodawski	14,0	4,6	1,6	32,7	11,7
zamojski	34,6	12,9	4,1	37,4	11,8
Miasta na prawach powiatu:					
Biała Podlaska	20,9	5,3	1,6	25,5	7,6
Chełm	26,1	9,9	3,8	37,9	14,5
Lublin	144,4	44,0	16,9	30,5	11,7
Zamość	24,2	6,8	2,1	27,9	8,8

LUDNOŚĆ WEDŁUG MIEJSCA ZAMIESZKANIA I WYBRANEGO GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA

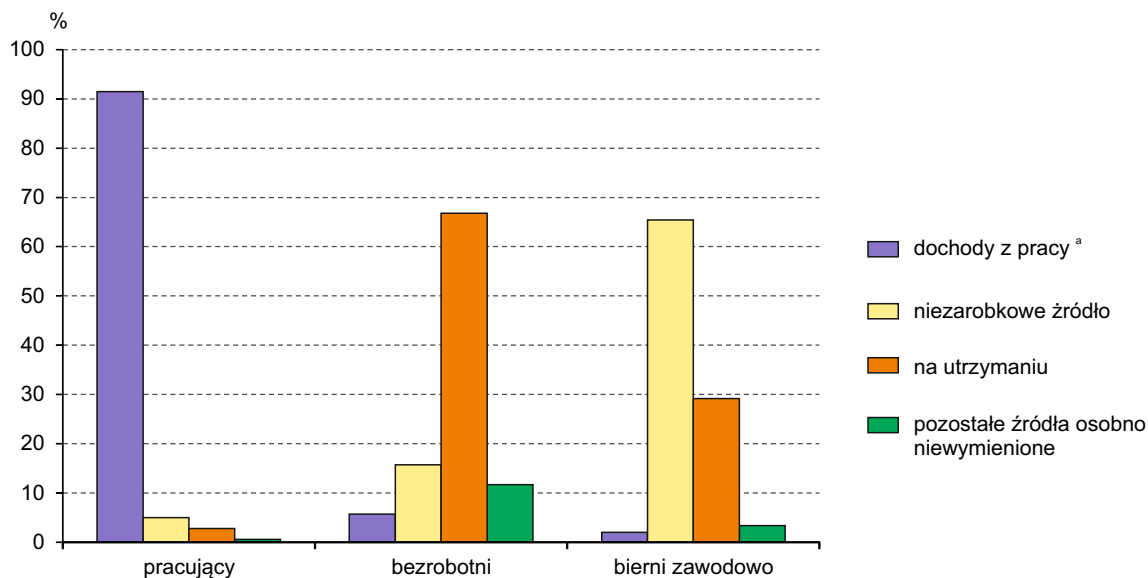

a Łącznie z dochodami z wynajmu.

LUDNOŚĆ POSIADAJĄCA WŁASNE ŹRÓDŁO UTRZYMANIA UTRZYMUJĄCA SIĘ Z PRACY WEDŁUG SEKTORA WŁASNOŚCI

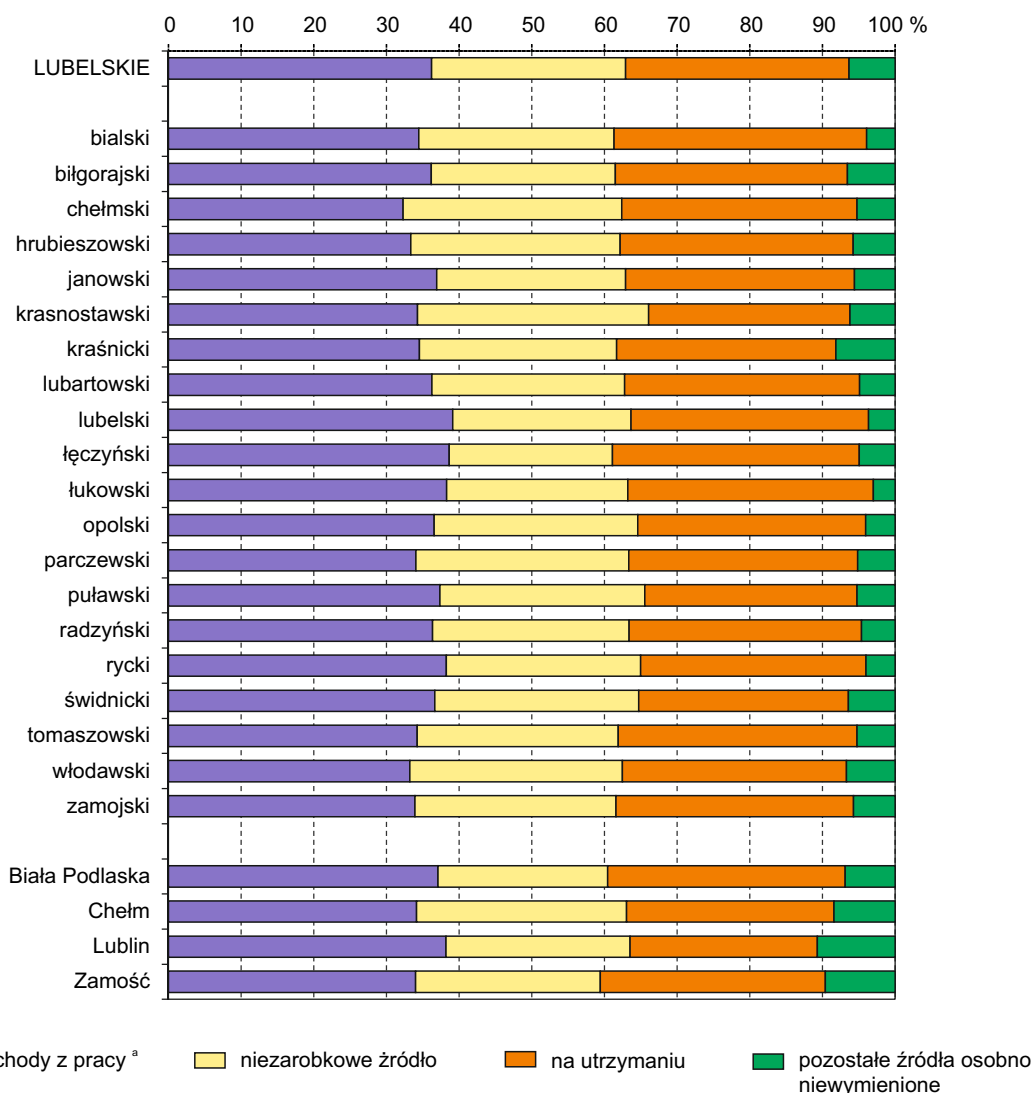

LUDNOŚĆ W WIEKU 15 LAT I WIĘCEJ WEDŁUG AKTYWNOŚCI EKONOMICZNEJ I WYBRANEGO GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA W 2011 R.

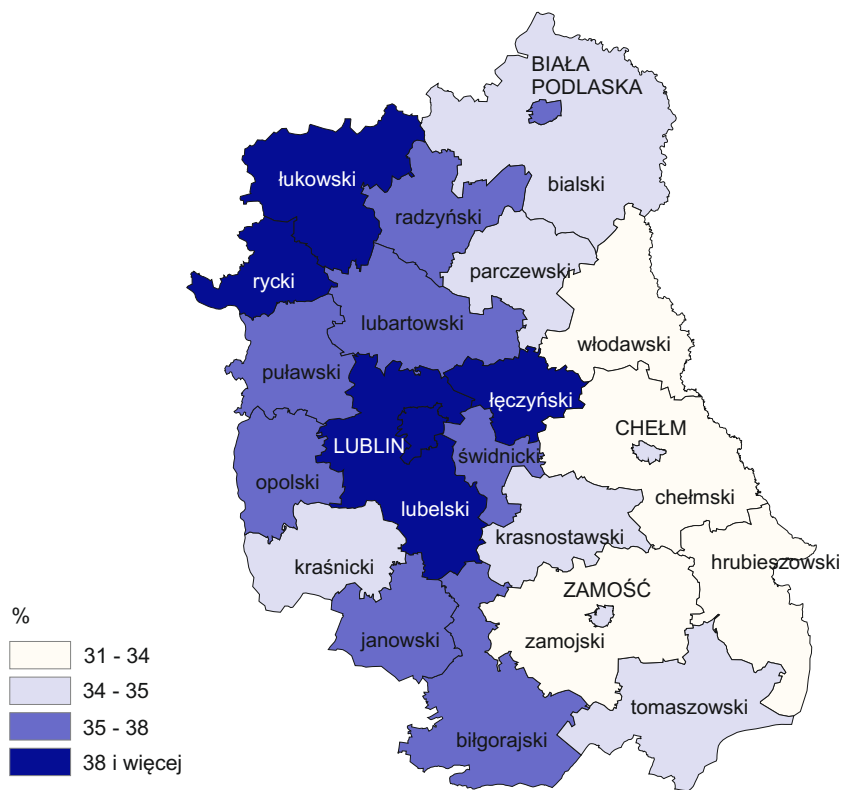
a Łącznie z dochodami z wynajmu.

LUDNOŚĆ W WIEKU 15 LAT I WIĘCEJ WEDŁUG AKTYWNOŚCI EKONOMICZNEJ I WYBRANEGO GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA WEDŁUG POWIATÓW W 2011 R.

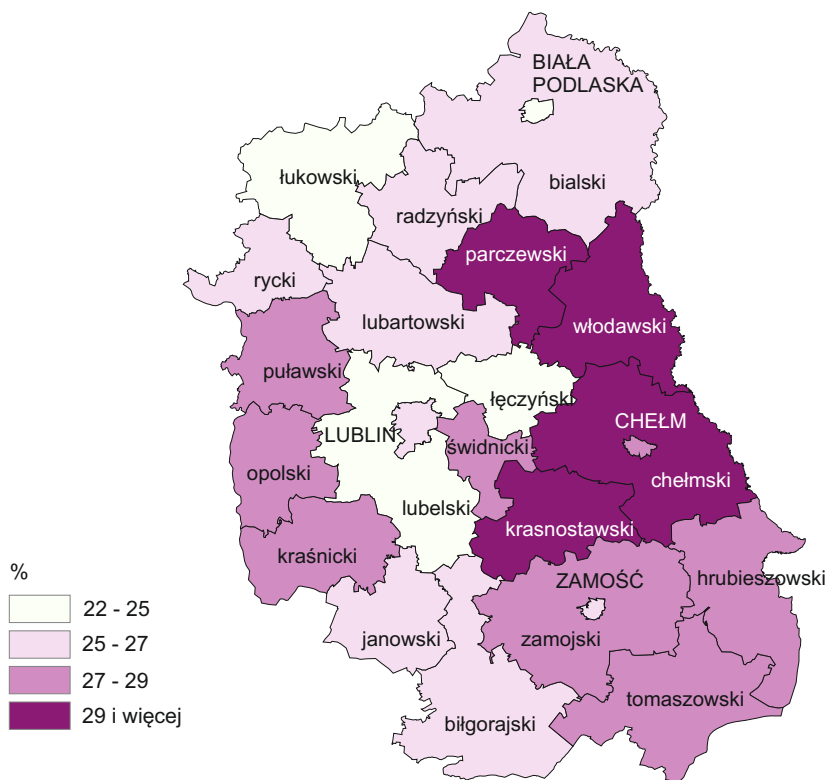

a Łącznie z dochodami z wynajmu.

UDZIAŁ LUDNOŚCI UTRZYMUJĄCEJ SIĘ Z PRACY JAKO GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA WEDŁUG POWIATÓW W 2011 R.

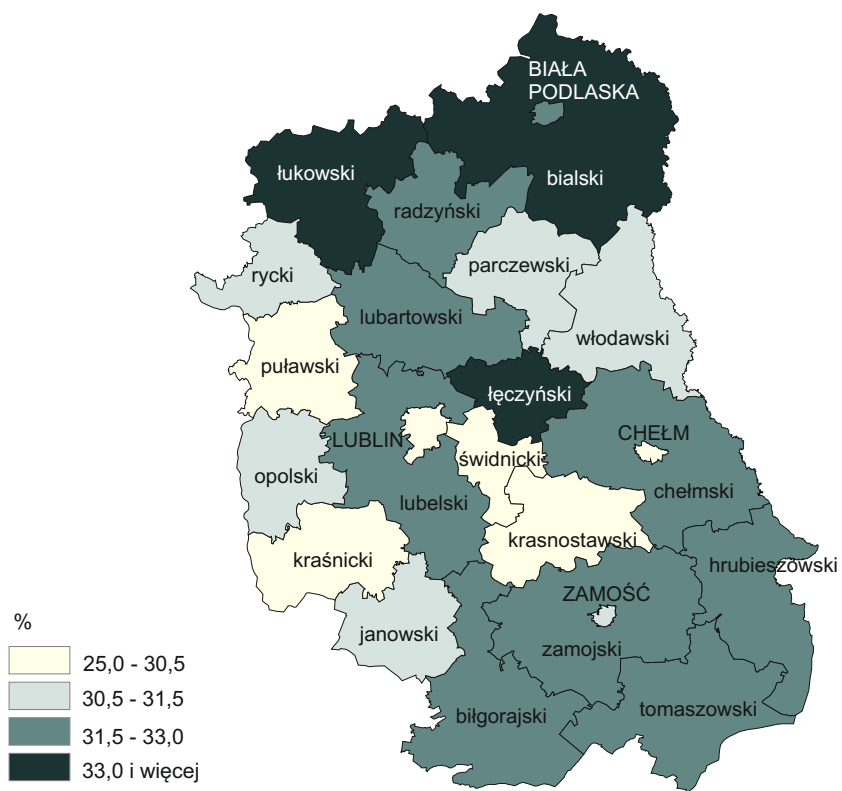

UDZIAŁ LUDNOŚCI UTRZYMUJĄCEJ SIĘ ZE ŹRÓDEŁ NIEZAROBKOWYCH JAKO GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA WEDŁUG POWIATÓW W 2011 R.

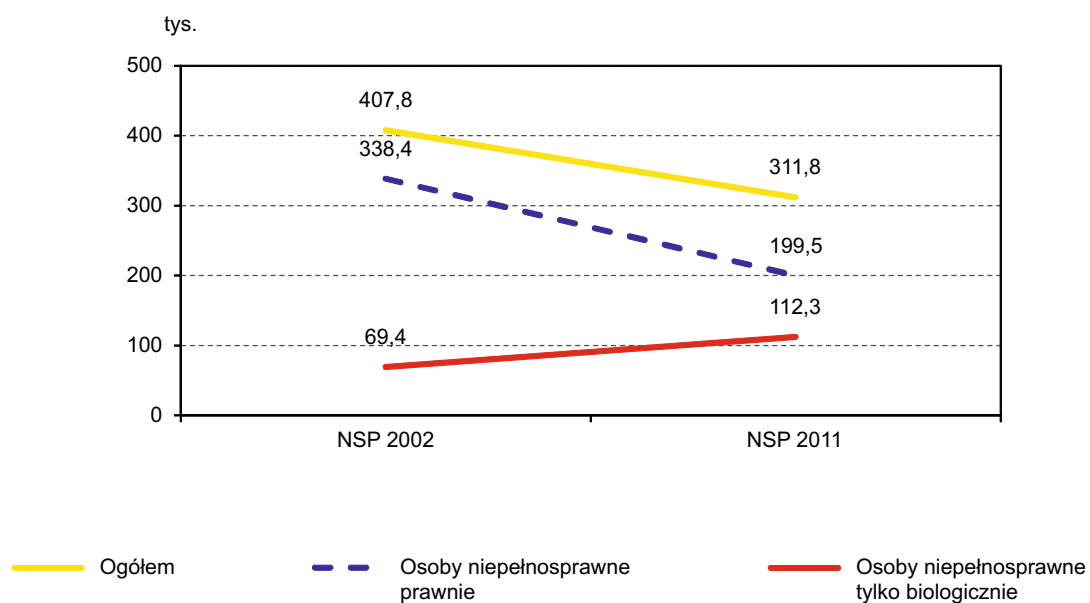

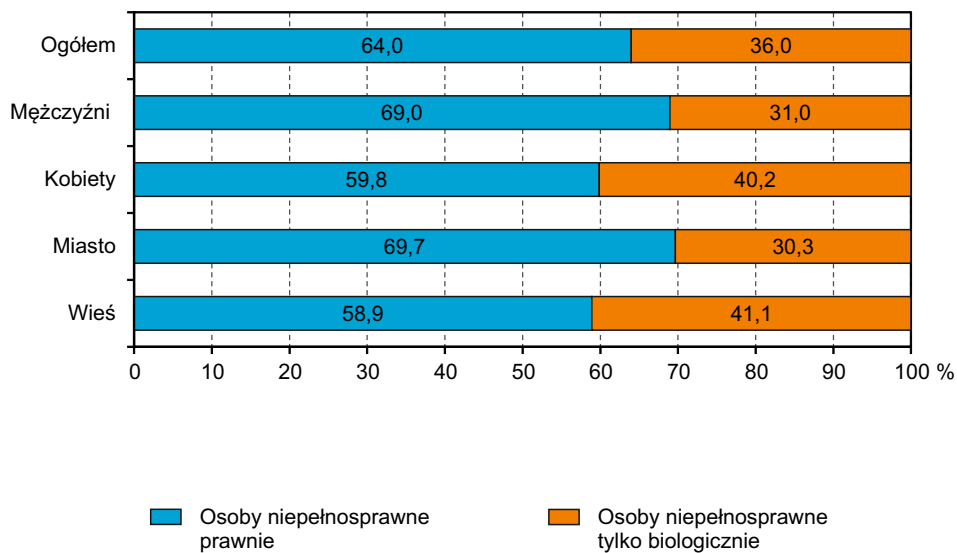
UDZIAŁ LUDNOŚCI POZOSTAJĄCEJ NA UTRZYMANIU WEDŁUG POWIATÓW W 2011 R.

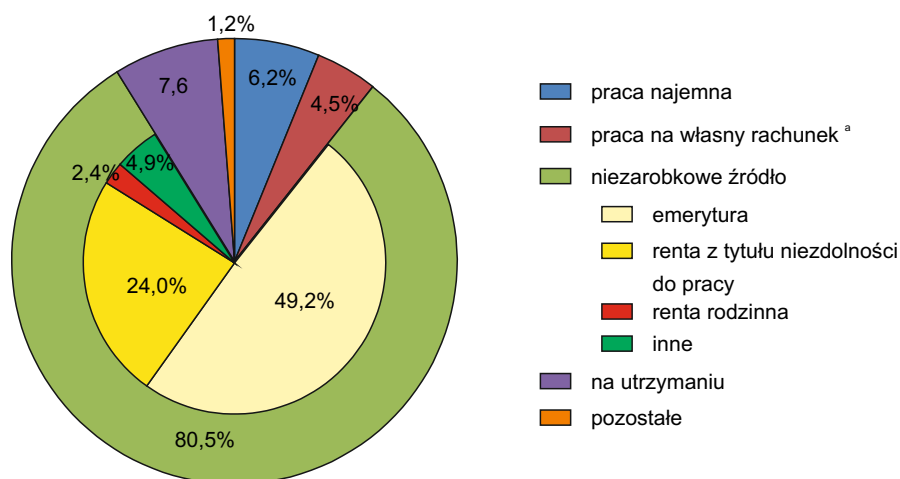
LICZBA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

**STRUKTURA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH WEDŁUG PŁCI
ORAZ MIEJSCA ZAMIESZKANIA W 2011 R.**

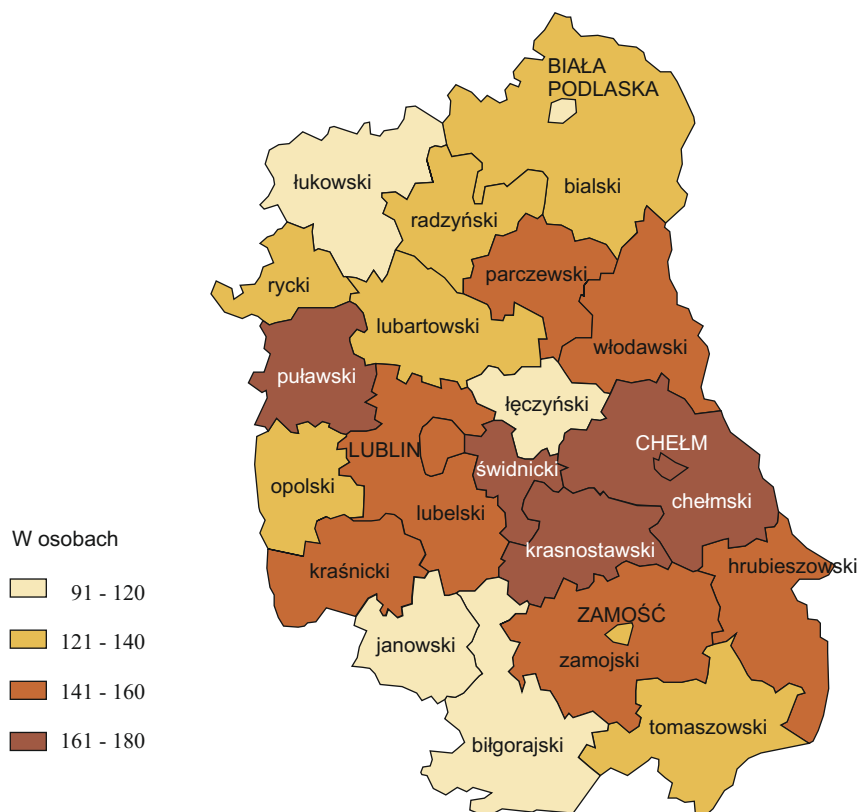

**STRUKTURA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
WEDŁUG GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA W 2011 R.**

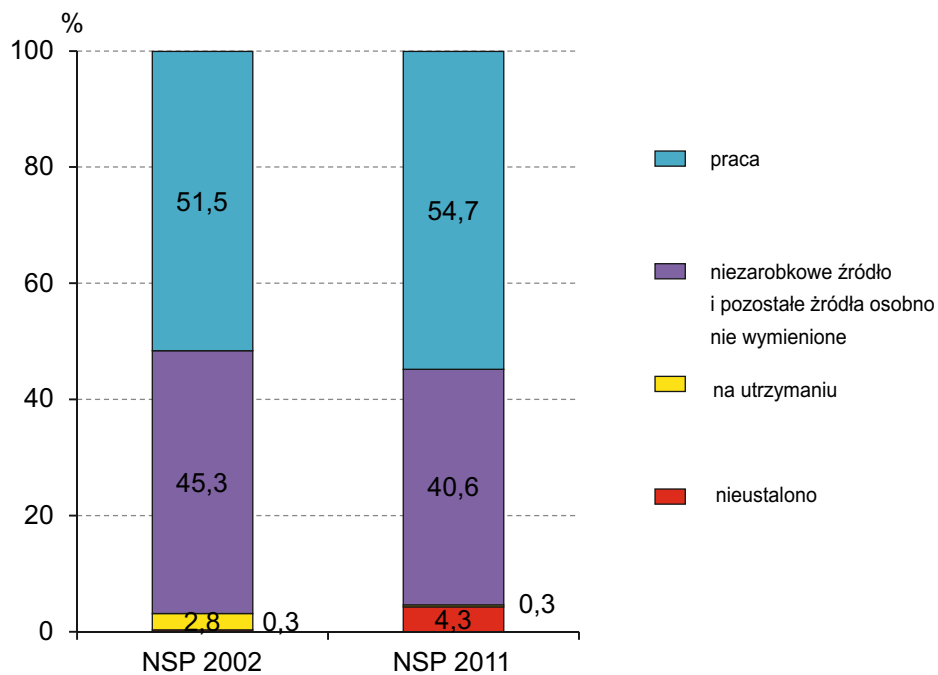

a łącznie z dochodami z wynajmu.

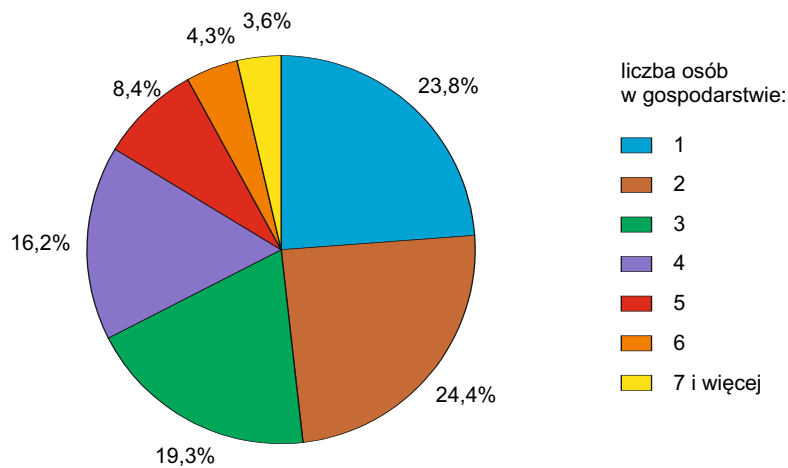
OSOBY NIEPEŁNOSPRAWNE NA 1000 LUDNOŚCI WEDŁUG POWIATÓW W 2011 R.

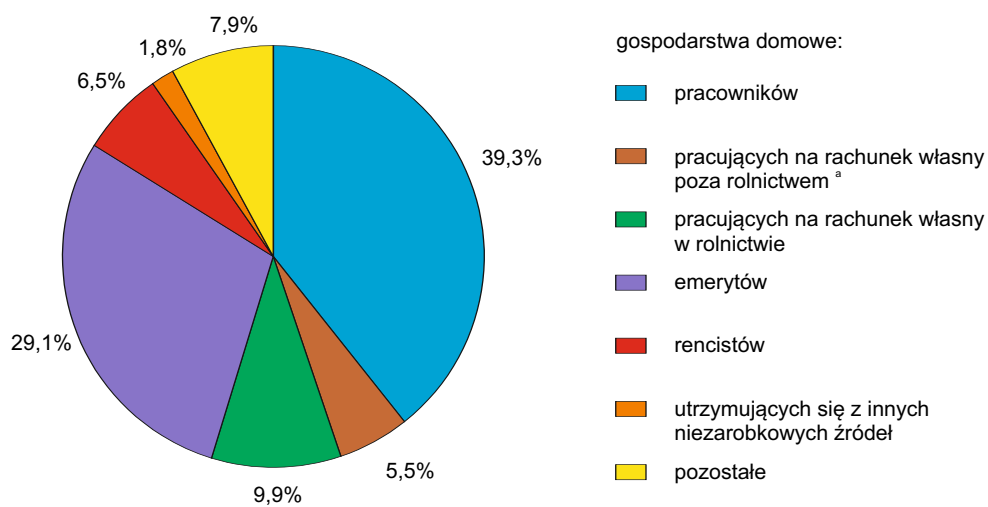
STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH WEDŁUG GŁÓWNEGO ŹRÓDŁA UTRZYMANIA GOSPODARSTWA

**STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH
WEDŁUG LICZBY OSÓB W GOSPODARSTWIE W 2011 R.**

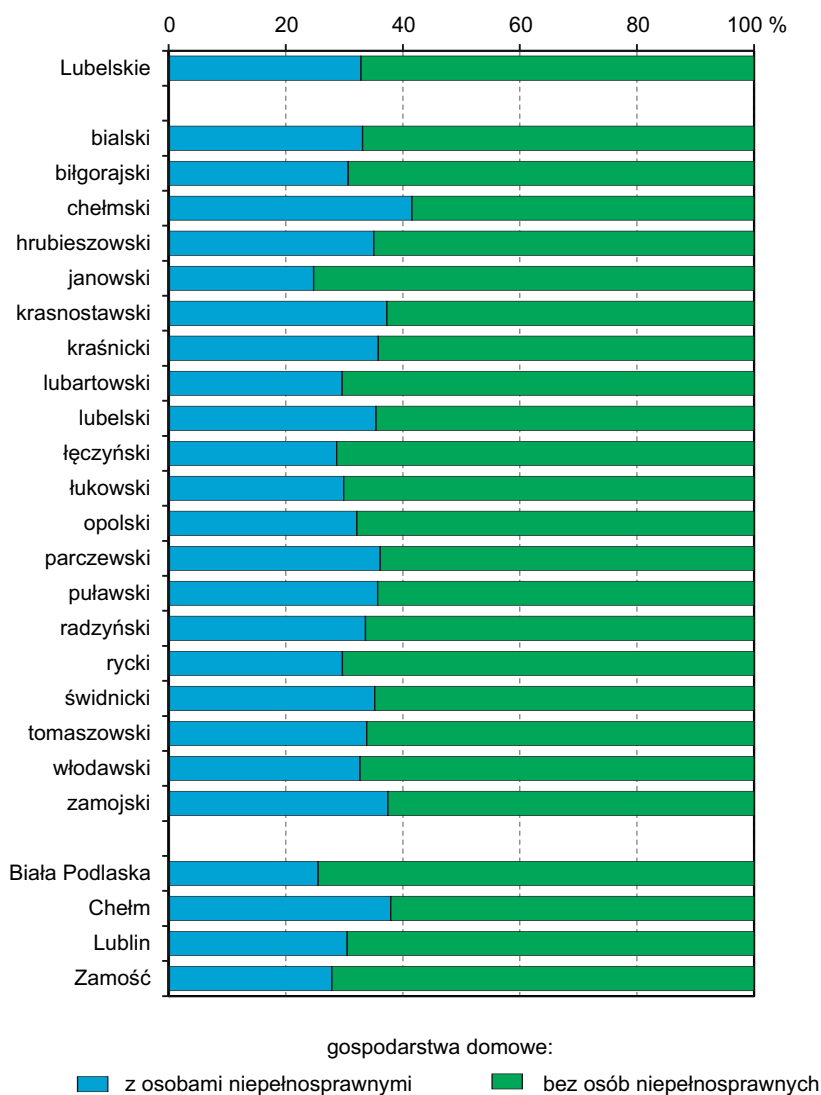

**STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH
WEDŁUG GRUPY SPOŁECZNO-EKONOMICZNEJ GOSPODARSTWA
W 2011 R.**

^a Łącznie z dochodami z wynajmu.

**STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH
WEDŁUG WYSTĘPOWANIA NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI WEDŁUG POWIATÓW W 2011 R.**

**STRUKTURA GOSPODARSTW DOMOWYCH,
W KTÓRYCH WSZYSTKIE OSOBY SĄ NIEPEŁNOSPRAWNE
WEDŁUG POKOLENIOWYCH GRUP WIEKU W 2011 R.**

